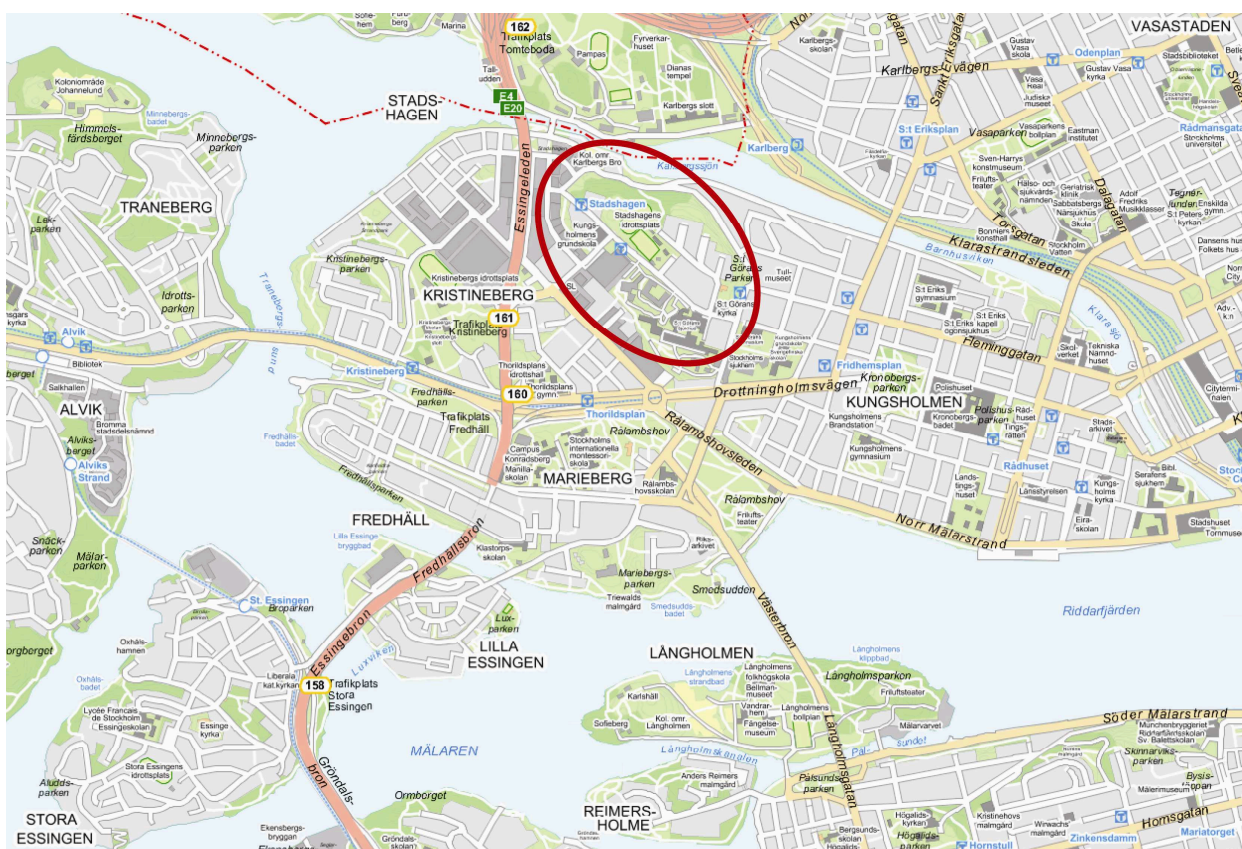

Planbeskrivning Detaljplan för Stadshagen i stadsdelen Stadshagen, S-Dp 2013-08100

Ungefärligt planområde markerat med rött

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Västra Kungsholmen genomgår, i enlighet med program beslutat i Stadsbyggnadsnämnden 2002, en omvandling från ett industriområde till en stadsdel med tätare bebyggelse och ett mer blandat innehåll. Västra Kungsholmen och Stadshagen knyts bättre och tätare samman med östra Kungsholmens innerstadsstruktur.

Stadshagen är med hänsyn till det centrala läget en glest exploaterad stadsdel starkt präglad av en dramatisk topografi, ett stort inslag av park- och naturmark, Stadshagens idrottsplats och St Görans sjukhus. De historiska lagren i stadsdelen är många och bebyggelsen varierar till skala och utformning. Norr om S:t Göransgatan utgörs bebyggelsen huvudsakligen av putsade friliggande hus i park och söder därom av stora institutionsbyggnader mestadels i tegel. Stadshagen bedöms kunna förtätas och utvecklas utan negativ påverkan på stadsdelens många befintliga kvaliteter och kulturhistoriska värden.

Planförslaget grundar sig på två strukturella ändringar. S:t Göransgatan förläggs vid sjukhuset i ett sydligare läge för att möjliggöra en omDispositionering av idrottsplatsens yta. Det möjliggör även ändamålsenliga kvartersbildningar för ny bebyggelse. Kellgrensgatan och Franzéngatan förlängs för att tillskapa exploaterbar mark. På de ytor som frigörs och i de nya kvarter som bildas mellan nya och befintliga gator föreslås nya bostäder och verksamheter. Förtätning föreslås även genom om- och påbyggnad av befintlig bebyggelse. Centralt i stadsdelen föreslås en ny skola, flera nya förskolor, en tennishall under mark och ett parkeringsgarage. Stadshagen får i planförslaget tydliga entréer i öst och väst samt ett centralt torg vid en av tunnelbanenedgångarna. Centrumändamål bedöms kunna etableras i merparten av bottenvåningarna. Stadsdelens parker och promenadstråk knyts tillsammans med naturmarken på Stadshagsklippan ihop till ett sammanhållet grönt stråk – en ”grön loop”. St Görans sjukhus ges i planförslaget stora utvecklingsmöjligheter.

Marken i området ägs till stor del av Stockholm Stad och har i lämpliga delar markanvisats till 12 olika byggherrar. Utöver de byggherrar som erhållit markanvisning deltar 5 andra markägare i planarbetet.

Detaljplaneförslaget omfattar ca 1900 bostäder i en delvis tät stadsstruktur bestående huvudsakligen av 7-våningshus i kvarten, högre hus vid torget och punkthus i kuperad terräng. Stads-

delens gröna karaktär och identitet kopplad till idrott bevaras. Befintliga grönytor som idag är svåra att hitta och otillgängliga integreras i strukturen och tillgängliggörs.

Planens syfte och huvuddrag

I linje med programmet för Nordvästra Kungsholmen föreslås en tät och stadsmässig bebyggelsestruktur kontrastera mot stora parker och det öppna vattenrummet i Karlbergssjön.

Detaljplanen syftar till att omvandla Stadshagen till en tätare och en med övriga staden bättre integrerad stadsdel, där det finns ett blandat innehåll och ett aktivt stads- och parkliv. Därför skapas i denna detaljplan förutsättningar för ca 1900 nya bostäder samt skola, förskola, idrottsverksamhet, kontor, vård och kommersiella lokaler. Förutom innehållet syftar planen till att lägga fast en tydlig struktur för gator, torg, gång- och cykelvägar, promenadstråk och parker.

Den kulturhistoriskt värdefulla miljön med bebyggelse och parkmark från olika epoker skapar identitet och är avgörande för utformningen av stadsdelen.

Miljöbedömning

Stadsbyggnadskontoret bedömer att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som åsyftas i PBL eller MB att en miljöbedömning behöver göras. Konsekvenserna av planen beskrivs i planbeskrivningen (denna handling).

Tidplan

20/1- 2/3 2016	Samråd
2016 kv3	Redovisning efter samråd i SBN
2017 kv1	Granskning
2017 kv1	Godkännande i SBN
2017 kv2	Antagande i KF
2018 kv2	Laga kraft (tidigast)

Innehåll

Sammanfattning	2
Planens syfte och huvuddrag	3
Miljöbedömning	3
Tidplan	3
Inledning	6
Handlingar	6
Planens syfte och huvuddrag	7
Arbetsmetod, deltagande byggherrar/fastighetsägare och presentation	7
Plandata	10
Tidigare ställningstaganden	11
Planprogrammets <i>riktlinjer för Stadshagen</i>	12
Förutsättningar	15
Historik	15
Mark, vegetation, naturvärden, rekreation och friluftsliv	18
Stads- och landskapsbild	20
Befintlig bebyggelse	22
Kulturarhistoriskt värdefull miljö	24
Stadsmuseets klassificering	27
Geotekniska förhållanden	28
Hydrologiska förhållanden	29
Dagvatten	30
Offentlig service	30
Kommersiell service	32
Gator och trafik	32
Störningar och risker	35
Medborgardialog	37
Planförslag	39
Vision	39
Strategier	39
Stadsbyggnadsidé	42
Gatustruktur och kopplingar	43
Bebyggelsestruktur	47
Entréer och torg	48
Parkstråk och parker	49
Gestaltungsprinciper- Placering, utformning, utförande och byggnadsteknik	50
Innehåll och funktioner	55
Förslaget och medborgardialogen	60
Teknisk försörjning	60
Konsekvenser	62
Behovsbedömning	62
Strandskydd	62

Park- och naturmiljö	63
Miljö kvalitetsnormer för vatten	63
Dagvattenhantering	64
Landskapsbild	64
Stadsbild	65
Kulturarhistoriskt värdefull miljö	67
Trafik	69
Störningar och risker	69
Ljushöghållanden och lokalklimat	73
Barnkonsekvenser	74
Genomförande	75
Organisatoriska frågor	75
Verkan på befintliga detaljplaner	76
Fastighetsrättsliga frågor	77
Inlösenrätt/skyldighet	79
Ekonomiska frågor	81
Tekniska frågor	82
Avfallshantering	83
Genomförandetid	83
Genomförandeprocess	83

Inledning

Handlingar

Planhandlingar

Planförslaget består av plankarta med bestämmelser. Där höjder förekommer redovisas dessa i höjdsystemet RH2000. Till planen hör denna planbeskrivning samt bilagan ”Stadsbyggnadsprogram för Stadshagen”.

Utredningar

Utredningar som tagits fram under planarbetet är

- **Stadsbyggnadsprogram för Stadshagen**
(Stadsbyggnadskontoret/Tengbom, 2015-10-19)
- **Kulturmiljöanalys** (Stadsmuseet, 2015-10-19)
- **Strategiskt underlag för publika platser och stråk**
(Landskapslaget, 2015-10-20)
- **Gator och trafik** (SWECO, 2015-10-19)
- **Dagvattenutredning** (WSP, 2015-10-19)
- **Barnkonsekvensanalys**
(Nivå Landskapsarkitekter, 2015-10-26)
- **Bullerutredningar för respektive projekt framtagna av byggherrarna.**
- **Medborgarunderlag- Meerciundersökning**
(Lena Steffner, våren 2014)
- **Medborgarunderlag- Gåtur**
(Ewa Reuterbrand, exploateringskontoret, 2010-05-05)

Övrigt underlag

- *Illustrationsmaterial för respektive projekt framtagna av byggherrarna och deras arkitekter.*

Medverkande

Planen är framtagen av Stockholms stadsbyggnadskontor med Oskar Bergström och Karin Stenqvist som planarkitekter, i samarbete med planarkitekt Fredrik Legeby från Tengbom. Från exploateringskontoret har Monica Almqvist deltagit som kontorets projektledare, Christian Karlsson som landskapsarkitekt och Pierre Savard som trafikingenjör. Även byggherrar, deras arkitekter och ingenjörer har deltagit och tagit fram underlag i framtagandet av planen.

Planens syfte och huvuddrag

I linje med programmet för Nordvästra Kungsholmen föreslås en tät och stadsmässig bebyggelsestruktur kontrastera mot stora parker och det öppna vattenrummet i Karlbergssjön.

Detaljplanen syftar till att omvandla Stadshagen till en tätare och en med övriga staden bättre integrerad stadsdel, där det finns ett blandat innehåll och ett aktivt stads- och parkliv. Därför skapas i denna detaljplan förutsättningar för ca 1900 nya bostäder samt skola, förskola, idrottsverksamhet, kontor, vård och kommersiella lokaler. Förutom innehållet syftar planen till att lägga fast en tydligt stadsmässig struktur för gator, torg, gång- och cykelvägar, promenadstråk och parker.

Med stadsmässig struktur avses att strukturen ska vara lättorienterad samt att gatorna i huvudsak är raka och möts i rätvinkliga korsningar i syfte att skapa ändamålsenliga kvarter för bebyggelse. Vidare avses att gatorna i stadsdelen är enhetligt utformade, att gång- och cykeltrafikanter prioriteras samt att promenadstråk och parker är välintegrerade i strukturen och lätta att hitta.

Bebyggelsen i området ska i huvudsak följa stenstadens grammatik genom att vara indelad i kvarter där husen definierar gaturummet. Bebyggelsen ska genom att i höjd trappas längs med gatorna följa terrängen i området. Bebyggelsen ska också delas in ifrån varandra tydligt skilda byggnadsenheter för att skapa att variationsrikt stadsrum.

S:t Göransgatan föreslås utvecklas till ett sammanhållet stads- och gaturum med ett betydande inslag av centrumändamål i bottenvåningarna. Även längs merparten av övriga gator inom planområdet ska det vara möjligt att etablera centrumändamål i bottenvåningarna. Även bostadsentréer, bostadskomplement och förskola medges i bottenvåningarna.

Ny bebyggelse ska utformas med hög arkitektonisk kvalitet. Särskilt bottenvåningen mot gata, torg och parker, ska utformas omsorgsfullt så att bebyggelsen bidrar till upplevelserika gatu-, torg- och parkrum. Parker och naturområden ska bli lättare att hitta och bättre tillgängliga och idrotten ska fortsatt vara ett dominerande inslag i Stadshagen.

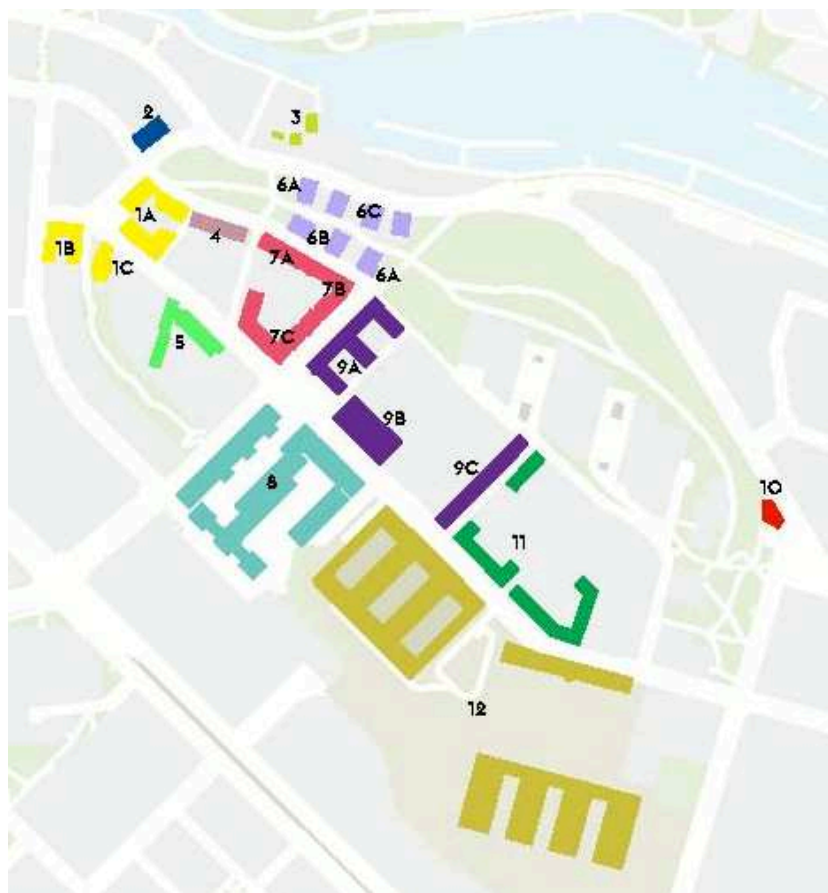
Arbetsmetod, deltagande byggherrar/fastighetsägare och presentation

För att bättre kunna hantera övergripande frågor på ett samordnat sätt omfattar detaljplanen för Stadshagen ett större område än vad

som normalt är fallet vid detaljplanering. Berörda, såsom boenden, sakägare och remissinstanser bedöms då också få en bättre förståelse för helheten. Fokus har legat på struktur, funktion och volymhantering. Byggherrarnas förslag redovisas inte i denna planbeskrivning utan i tillhörande stadsbyggnadsprogram.

Utifrån områdets befintliga förutsättningar och kvalitéer har en vision tagits fram för Stadshagen. Visionen är en målbild för utvecklingen av Stadshagen. Inom ramen för visionen har fyra övergripande strategier legat till grund för stadsbyggnadsidéer. Strategierna syftar till att redovisa och konkretisera arkitektur- och stadsbyggnadsambitioner för utvecklingen av Stadshagen. Strategierna har väglett och inspirerat alla inblandade parter till hållbar stadsbyggnad och god arkitektur. Utifrån projektets vision och strategier har stadsbyggnadskontoret tillsammans med byggherrar och arkitekter tagit fram gestaltungsprinciper till grund för föreslagna bebyggelse.

Illustration som visar byggherrar/ arkitekter/ landskapsarkitekter som deltar i planarbetet.

- 1. Västra entréen
 - 1A. Primula/DinellJohansson
 - 1B. Balder/ Semrén & Månsson
 - 1C. Svenska hem i Bromma/ ÅWL
- 2. Glädjen 9
 - Akademikerförbundet SSR/ Söderberg STHLM
- 3. Mariedal 1
 - Stadsholmen/ Hidemark & Stintzing arkitekter
- 4. Kombo
 - Järntorget/ Utopia
- 5. Tjället 8
 - Stockholmshem/ Brunnberg & Forshed
- 6. Rasbranten
 - 6A. Wallin/ Kjellander & Sjöberg/Land Arkitektur
 - 6B. Folkhem/ Gipp Arkitektur/Land Arkitektur
 - 6C. Einar Mattsson/ Varg Arkitektur/Land Arkitektur
- 7. Storgårdskvarteret
 - 7A. Besqab/ Joliark/Land Arkitektur
 - 7B. Stockholmshem/ Vera Arkitekter/Land Arkitektur
 - 7C. Borätt/ Rippellino Arkitekter/Land Arkitektur
- 8. Gångaren 13
 - Fastighetsaktiebolaget gångaren 13/ Archus/Urbio
- 9. Centralkvarteret
 - 9A. Stockholmshem/ Brunnberg & Forshed/ Land arkitektur
 - 9B. Utbildningsförvaltningen (SISAB)/ Tengbom/ ÅF & Sven A Hermelin AB
 - 9C. Fastighetskontoret (Idrottsförvaltningen, Stockholm Parkering)/
Vida Arkitektkontor/ Cedervall Arkitekter
- 10. Östra entréen
 - JM/ Utopia
- 11. kv Glavan
 - Ej ännu markanvisat/ Nyréns Arkitekter
- 12. Gångaren 12
 - Locum/ White

Nuläge och förutsättningar har analyserats och underlag som landskapsanalys, barnkonsekvensanalys, medborgarundersökningar, m.m. har tagits fram.

Stadsbyggnadsprogrammet ger en fördjupad förståelse i text och bild av förslaget med analyser av nuläge och förutsättningar, vision och strategier, stadsbyggnadsidé och gestaltungsprinciper. Förslaget presenteras med fokus på gator, torg och parker med påverkan på stadsbild, stadssiluett och solljus, m.m. Sist presenteras de enskilda projekten från respektive byggherre.

Plandata

Läge, areal, markägförhållanden

Planområdet utgörs av en del av stadsdelen Stadshagen som ligger på västra Kungsholmen. Planområdet avgränsas i öster av Stadshagsvägen, Welanders väg och Bågljusvägen, i norr av Karlbergssjön, i väster av Mariedalsvägen och i söder av St Görans sjukhuspark. En del av befintlig park- och gatumark i korsningen mellan Igeldammsgatan och Flemminggatan ingår. Planområdet är ca 255 000 m² eller 25,5 ha stort.

I väster passerar Essingeleden och i söder Lindhagensgatan och Drottningholmsvägen. I öster gränsar stadsdelen Stadshagen till stenstaden.

Stockholm Stad äger följande fastigheter inom planområdet: Stadshagen 1:1, Stadshagen 1:5, Glaven 11, Glaven 13, Glaven 7, Mariedal 1, Glädjen 9, Gladan 3, Tjället 6 och Stadshagen 1:3.

Stockholmshem äger fastigheten Tjället 8. Landstinget äger fastigheterna Gångaren 12, Glaven 6 och Glaven 8. Fastighetsaktiebolaget Gångaren 13, genom Electrolux, äger fastigheten Gångaren 13.

Ungefärligt planområde markerat i rött

Tidigare ställningstaganden

Översiktsplan

Planområdet är i översiktsplanen, antagen av kommunfullmäktige 15 mars 2010, utpekad som innerstadsbebyggelse och en del av utvecklingsområdet Västra Kungsholmen. Detaljplanen överensstämmer med intentionerna i översiktsplanen och strategierna 1 – Fortsätt att stärka centrala Stockholm, 3 – Koppla samman stadens delar och 4 – Främja en levande stadsmiljö i hela staden.

Röd makering visar ungefärligt planområde.

Program för nordvästra Kungsholmen

Stadsbyggnadsnämnden godkände i januari 2002 ett program (DP 1999-08608-53) för utvecklingen av Nordvästra Kungsholmen där Stadshagen ligger. Nordvästra Kungsholmen omfattar stadsdelarna Kristineberg, Hornsberg och Stadshagen.

Västra Kungsholmen genomgår en omvandling från att tidigare ha använts som industriområde till att nu bli en stadsdel med ett blandat innehåll av både bostäder och verksamheter. En tät bebyggelse växer fram med god tillgång till parker, vatten och strandpromenader. Tidigare åtskilda "öar" av bebyggelse knyts samman med östra Kungsholmens stadsstruktur. Programmet innebär en av de sista stora utbyggnaderna av innerstaden.

Utvecklingen av nordvästra Kungsholmen pågår och kommer att pågå fram till minst 2025. Inom området byggs över 6 000 nya bostäder och 300 000 m² kommersiella lokaler. Hittills har ca 3500 lägenheter färdigställts. När området är fullt utbyggt kommer det att rymma ca 20 000 boende, ca 35 000 arbetsplatser och en allsidig kommersiell och offentlig service.

Utdrag ur illustrationsbild från programmet för nordvästra Kungsholmen med ungefärligt planområde markerat med rött.

Planprogrammets riktlinjer för Stadshagen

Kortfattat innebär programmet för Nordvästra Kungsholmen följande för Stadshagens framtida utveckling:

- En tät och stadsmässig bebyggelsestruktur föreslås kontrastera mot större grönområden och det öppna vattenrummet.
- S:t Göransgatan utvecklas till ett sammanhållet stads- och gaturum.
- Stadshagsklippan utvecklas och tydliggörs som naturpark.
- Ny bebyggelse föreslås vid idrottsområdet, längs S:t Göransgatan, östra och västra entréområdena samt vid sjukhusområdet.

- Stadshagens idrottsplats behålls med en 11- och en 7-spelsplan samt utvecklas till en attraktiv fritidsanläggning.

Detaljplan

Nedan redovisas för området gällande detaljplaner som påverkas av föreliggande planförslag:

1. 0180-4138. St Görans sjukhus. (LK 1954). Allmänt ändamål.
2. 0180-6135 Delar av S:t Göransgatan och Kellgrensgatan samt St Görans sjukhus västra delar. (LK 1966). Gata och allmänt ändamål.
3. Dp 9611 Electrolux (LK 1997). Kontorsändamål.
4. P2007-37014 öster om kv Stugan (LK 2008). Park.
5. 0180- 6308 kv Tjället m.m. (LK 1966). Bostäder.
6. 0180-1500. Stadshagens idrottsplats. Delar av stadshagsberget. Delar av St: Göransgatan och parkområdet mellan S:t Göransgatan och Kellgrensgatan m.m. (LK 1939)
7. Pl 6734 (LK 1967) djupbyggnadsbegränsning för tunnelbana.
8. Pl 3475A Kvarteret Glaven m.m. (LK 1948). Allmänt ändamål och bostäder.
9. Pl 1494 Stadshagsberget (LK 1934). Bostäder och gata.
10. Pl 6204. väster om kv Stugan (LK 1964). Park.
11. 0180-3257 Båttupplag vid Mariedal (LK 1946). Park.
12. Dp 1998-01871 Gångaren 12 m.m. (LK 2001). Kontor, handel.
13. Dp 1999-07401 Gångaren 12 (LK 2003). Bostäder, service, kontor.

Av dessa kommer detaljplan 1-5 att i sin helhet upphöra att gälla och detaljplan 6-13 att delvis upphöra gälla.

Kommunala beslut i övrigt

Stadsbyggnadskonoret har i uppdrag att starta en planutredning dvs en lämplighetsprövning av en 11-spelplan för fotboll i Fredhällsparken. Arbetet planeras att starta kvartal 1-2 2016. En omvandling av idrottsytor på Stadshagens IP behöver utredas i ett övergripande sammanhang där hela stadens och stadsdelens behov av idrottsytor tas i beaktande.

Markanvisningar och deltagande byggherrar/fastighetsägare
Följande byggherrar har ingått avtal om markanvisning inom
planområdet.

1. AB Stockholmshem
2. Svenska Hem i Bromma AB
3. AB Primula
4. AB Borätt
5. Folkhem Projekt AB
6. Einar Mattsson Projekt AB
7. Byggnadsaktiebolaget Wallin
8. Besqab Projektutveckling AB
9. JM AB
10. Skolfastigheter i Stockholm AB
11. Järntorget Bostad AB
12. Balder St Göran AB

Riksintressen

Stockholms innerstad med Djurgården

Hela Kungsholmen ingår i riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården. Motiveringen för riksintresset är att Stockholms innerstad är präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade. Stockholm är en residens-, domkyrko- och universitetsstad samt en viktig sjöfarts- och industristad.

Strandskydd

Det generella strandskyddet är 100 meter på land och i vatten. Under förutsättning att föreliggande detaljplan vinner laga kraft upphävs de nu gällande detaljplanerna inom planområdet. Det innebär att strandskyddet återinträder. Ett upphävande av strandskyddet i delar av planområdet är en förutsättning för ett genomförande av planen.

Bromma Flygplats

Bromma flygplats har influensområden för höjdbegränsning och buller. Från Stadshagens Idrottsväg och väster ut är höjdbegränsningen inom planområdet +59,56 möh (RH 2000). Öster om Stadshagens idrottsväg stiger höjdbegränsningen successivt och ligger mellan 60-90 möh (RH 2000).

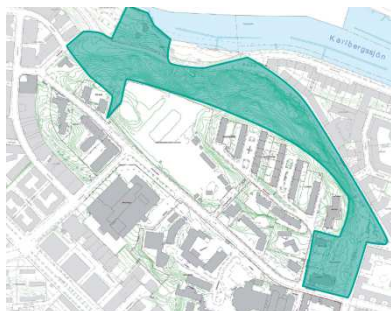
Förutsättningar

Stora delar av materialet nedan är sammanfattningar av de utredningar som tagits fram inom ramen för planarbetet.

Historik

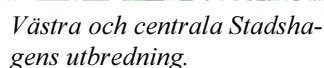
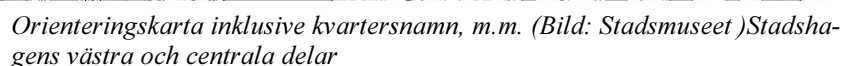
Stadshagsberget och Mariedal – den norra delen

Stadshagsberget norr om lamellhusen är obebyggt och har så varit genom historien. Nordväst om förkastningsbranten ligger Mariedals gård, byggnader uppförda ursprungligen för tullverksamhet i mitten av 1700-talet, men senast använda som föreningslokaler. I öster ligger St Görans kyrka, invigd 1958. Detta är några av de kulturhistoriskt rika inslagen i området.

Området Stadshagsberget och Mariedals utsträckning.

Stadshagsberget ingick som en del i stadens utmarker och från 1800-talet etablerades det som ett viktigt rekreationsområde. Från 1910-talet och framåt fanns en anlagd park i anslutning till kapellet som låg där St Görans kyrka ligger idag. När St Göransparken anlades på 1950-talet behölls de delar som ingått i det rivna kapellet kyrkotomt, bl.a. den ännu synliga terrassmuren mot S:t Göransgatan samt granittrappan öster om kyrkotornet. Även de mjukt svängda gångvägarna till anslutande gator behölls samt husgrunderna till två nödbostadshus, något som präglar platsen än i dag.

Som ett svar på akut bostadsnöd beslöt staden 1897 att uppföra ett 80-tal barackliknande envånings nödbostäder i kvarteren Drakdödaren och Vattenborgen samt Brynjan. Ytterligare ca 300 nödbostäder uppfördes av staden 1917 i dåvarande kvarteret Kyllret, nära gården Ulriksborg. Nödbostäderna i Stadshagen revs i omgångar under 1930-, 1950- och 1960-talen. De ersattes av nuvarande lamellhusbebyggelse, det s.k. kvinnohuset, St Göransparken och av St Görans barnklinik som idag är Electrolux kontorsbyggnad i kvarteret Gångaren 13.

År 1918 påbörjades bygget av en idrottsplats nedanför Stadshagsberget och 1931 invigdes Stadshagens IP. I anslutning till idrottsplatsen uppfördes flera hoppbackar på Stadshagsbergets sluttning ned mot Karlbergskanalen. Sedan dess har Stadshagens IP utvidgats och kompletterats med ny bebyggelse.

I den allra västligaste delen, bortom Mariedalsvägen och vid Warfvinges väg, tillkom i slutet av 1940-talet en rad industri- och kontorshus. Byggnaderna utmed dessa gator har än idag i huvudsak funktionen av verksamhetsbebyggelse, men under 2000-talet har även flera skolor kommit att inrymmas här. De flesta av husen har förändrats i högre eller mindre grad genom på- och ombyggnader under perioden efter 1980-talet.

Under 1940-talet och 1960-talet uppfördes i kvarteren Stugan och Tjället, i västra delen av Stadshagen, 3 stycken högre hus med bostäder, ett 14 våningar högt punkthus med sjuksköterskebostäder samt en lägre byggnad som inrymde Stadshagens sjuksköterskeskola. Höghuset med tidigare sjuksköterskebostäder inrymmer idag smålägenheter och den lägre byggnaden fungerar som Kungsholmens grundskola.

Stadshagens tunnelbanestation byggdes i samband med att den blå tunnelbanelinjen mot Järvafältet tillkom under första halvan av 1970-talet.

I de centrala och västra delområdena har grönområdena och övriga yttre miljöer en historia knuten till bebyggelsen. Stadshagens ursprungliga terrängformer och äldre naturmark har i varierad omfattning utnyttjats i gestaltningen. Stora delar av växtligheten är äldre än nuvarande bebyggelse.

St Görans Sjukhusområde – den sydöstra delen

St Görans sjukhus uppfördes under andra halvan av 1800-talet. Sjukhuset bestod ursprungligen av tre sjukhusbyggnader samt en huvudbyggnad och en flygel sammanbundna av korridorer. I början av 1900-talet byggdes sjukhuset ut och flera nya byggnader uppfördes. Det innebar en omvandling till ett modernt lasarett.

St Görans Sjukhusområde

Under 1900-talets första decennier tillkom också ett antal mindre institutionsbyggnader norr om S:t Göransgatan, i direkt anslutning till sjukhusområdet. Samtliga inhyste vårdfunktioner och flera av byggnaderna var inriktade på vård och omsorg av barn.

Under 1940- och 1950-talen genomfördes en ny större modernisering och sjukhuset kompletterades med flera nya byggnader. 1966 invigdes en större byggnad för barnklinik, m.m. Byggnaden blev med sin höjd och stora skala en av områdets mer dominanta inslag invid S:t Göransgatan. Verksamheten lades ner 1988 och huset byggdes om till kontorsbyggnad för Electrolux.

I början av 1980-talet påbörjades bygget av den nya kirurgibyggnaden som blev sjukhusets huvudbyggnad. Byggnaden som stod färdig 1985 innebar att större delen av den ursprungliga 1880-talsbebyggelsen nu rivits.

Vårdbyggnader placerades gärna i natursköna miljöer med vackra utblickar. Platserna mellan byggnaderna planterades med buskar och träd. Den södra delen av tomten gavs karaktären av engelsk park med gräsmattor och utsparade partier av befintlig naturmark. Ett system av mjukt slingrande promenadvägar lades ut i parken.

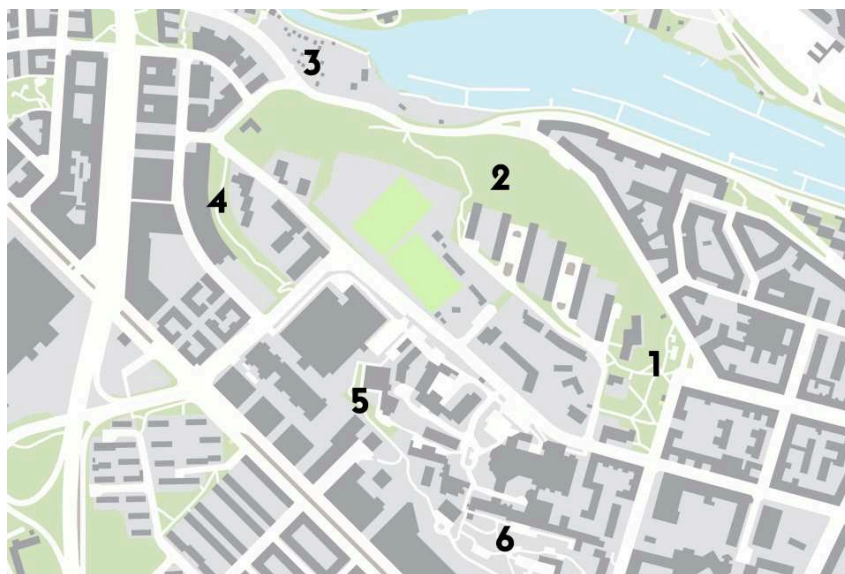
Mark, vegetation, naturvärden, rekreation och friluftsliv

Mellan Mariebergsgatan i öster, Mariedalsvägen i väster, Hornsbergs Strand i norr och kvarteren söder om S:t Göransgatan finns ca 8,5 ha allmänt tillgänglig parkmark. Idrottsplatsen är ca 2,6 ha och sjukhusparken ca 2,9 ha.

Stadshagen upplevs som en grön stadsdel där en stor del av marken utgörs av parker och natur. St Görans sjukhus med omgivande parkmiljö sätter sin prägel på de södra delarna av planområdet. I de centrala delarna ligger fotbollsplanerna inklusive ytor för annan idrott inbäddade i grönska. I den norra delen är naturmarken på Stadshagsklippan och i förlängningen norrut parkmarken och koloniträdgårdarna framträdande och miljöskapande. Omedelbart öster om planområdet, norr om S:t Görans kyrka, ligger St Göransparken.

Grönstrukturen på allmän mark i Stadshagen behöver kompletteras och parkkvaliteterna uppgraderas för att uppfylla Stockholms riktlinjer om god park- och naturtillgång. Den främsta parkbristen i Stadshagen finns i områdets södra del, intill St Görans sjukhus. Stadsutvecklingen av västra Kungsholmen har gjorts med stora investeringar i nya och upprustade parkanläggningar samt i offentliga stråk längs vattnet. Kristinebergs Strandpark, Hornsbergs trandpark, Brovaktarparken, Nelly Sachs park och senast Kristinebergs Slottspark med Uggleparken är exempel på dessa.

I St Göransparken (1) finns lekplatser, en stor blomstergård, hundrastgård och sittplatser. Delar av parken utgörs av en sluttning upp mot bebyggelsen vid Stadshagsvägen. Parken har ett stort värde med sitt läge i Fleminggatans fond och sin blomster samt att det är en grön oas för ro, lek, hundrastning, mm.

Numrerade parker, parkstråk och landskapselement som finns i texten.

Stadshagsklippan (2) utgörs av ett totalt ca 5,5 ha stort naturområde, med mestadels blandlövskog och stora delar hållmark med mycket berg i dagen. Det är ett av de få större sammanhängande naturområdena som finns på Kungsholmen och av stort värde för hela staden. I området finns branter, fuktiga sänkor och på toppen bergknallar. Den kuperade terrängen gör att naturområdet är otillgängligt. Toppen på berget är en av Stockholms högsta punkter med sina ca 47 meter över havet. Den bitvis täta vegetationen gynnar både insekter och fåglar. Här finns delvis mycket gamla träd. Tallticka som hittats här är en signalart på detta då de trivs på tallar som många gånger är över 100 år. Här finns även inslag av död ved som har stort värde för den biologiska mångfalden. Inom naturmarken på Stadshagsklippan har flera fynd av skyddsvärda arter rapporterats, bl.a. har Stenkäck observerats häcka här. Områdets västra del mot Mariedalsvägen är en park med en slänt (en f.d. hoppbacke) som används som pulkabacke.

Naturstråket väster om Kungsholmens grundskola (4) är ett gångstråk mellan Stadshagens T-banestation och Kellgrensgatan. Här finns en blandning av olika lövträd, mest ekar och ask, men även en del tall och mycket hållmarker.

I samband med exploatering av kv Gångaren 2006-2007 anlades Lindhagensterrassen (5). Den relativt nya parken är utformad i tre terrasser på olika nivåer och ligger på kvartersmark (privatägd mark) med en x-bestämmelse vilket innebär att allmänheten har tillgång till den. Strax norr om Lindhagensterrassen anlades även en park på allmän plats.

Söder om St Görans sjukhusområde finns ett värdefullt naturområde (6) som till stor del utgörs av en bergssluttning vilken också är en viktig landform i stadsbilden. Naturområdet är av stort värde för den biologiska mångfalden och även viktigt som promenad och rekreationsområde för boende i området. Tillgängligheten är dock dålig med få gångvägar och branta lutningar.

När sjukhuset byggdes ut på 1920-talet anlades en formträdgård inom sjukhusområdet. Den äldsta sjukhusparken har med tiden decimerats av ny bebyggelse och parkeringsplatser. Delar av sydsluttningens berg med partier av friväxande tallar finns dock kvar.

Stads- och landskapsbild

Stads- och landskapsbilden präglas av topografins variation och den successiva bebyggelseutvecklingen. I Stadshagen finns för Stockholm typiska landskapselement som förkastningsbranter, bergryggar, strandpartier och vattenrum. Nivåförhållandena har påverkat utbyggnaden som idag ligger på tre plåtar, institutionsområdet, idrottsplatsen och bebyggelsemiljön på berget. Dessa är visuellt och även fysiskt åtskiljda från varandra, p.g.a. höjdskillnader, bebyggelse och vegetation.

Ett av de mest framträdande karaktärsdragen gällande bebyggelsestrukturen är att byggnaderna är friliggande, av typen hus i park, samt att placering av byggnader och gatunät oftast utgår ifrån landskapets topografiska förutsättningar. Detta bidrar till att understryka platsens särart gentemot den omgivande täta kvarterstaden. Gaturummen i stadsdelen upplevs i hög grad som upplösta och odefinierade med svaga rumsligheter och gaturum som ”flyter ut”. Detta framgår särskilt tydligt längs S:t Göransgatan som domineras av en serie av närmast monumentala, byggnadskroppar med grönska mellan.

De höga lamellhusen som är placerade högst upp på Stadshagsklippan är framträdande i stadsbilden och synliga på långt håll från flera platser i staden. Därigenom är de välkända landmärken och viktiga referenser i staden. Karaktäristiskt för Kungsholmen i sin helhet och även för Stadshagen är att här finns få torg och få definierade allmänna platser.

Förkastningsbranten ned mot Karlbergs sjö (Foto: Stadsmuseet)

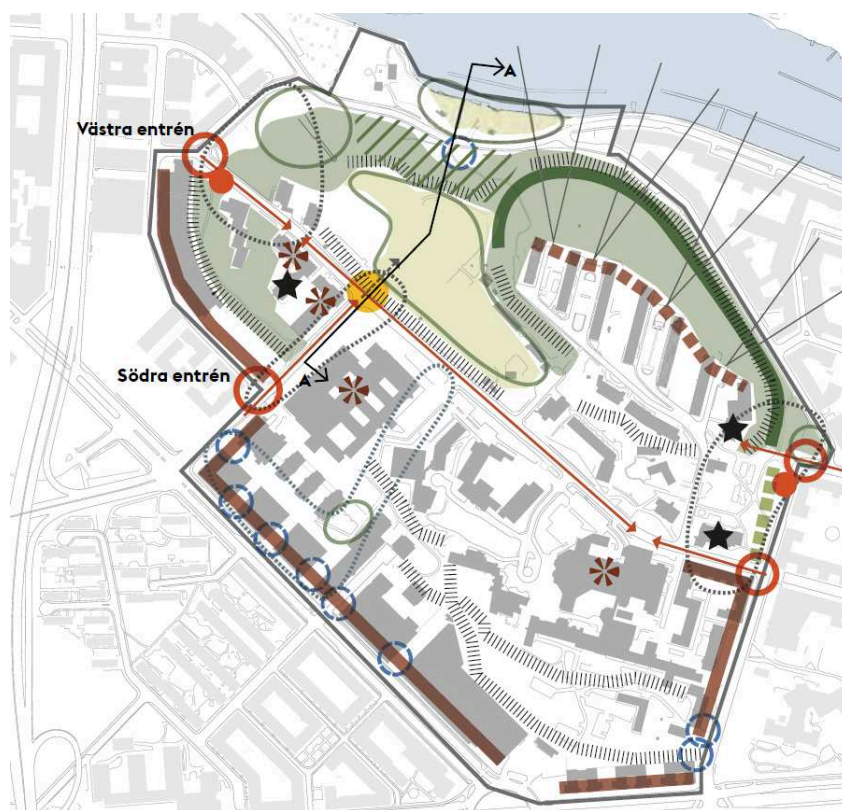

Hus i park jämfört med tät innerstad. (Foto: Stadsmuseet)

S:t Göransgatans gaturum. (Foto: Stadsmuseet)

- Teckenförklaring**
- Öppet landskap
 - Sammanhängande natur
 - Påverkad brant sluttande natur
 - Tydligt landskapsrum
 - Bebyggd front
 - Grön front
 - Framträdande landform
 - Topografisk barriär
 - Siktstråk
 - Utblickar
 - Yttre primär entré
 - Yttre sekundär entré
 - Entrézon
 - Entrémarkör
 - Mittpunkt
 - Landmärke
 - Signaturbyggnader

Analys av stads- och landskapsbild (Bild: Landskapslaget)

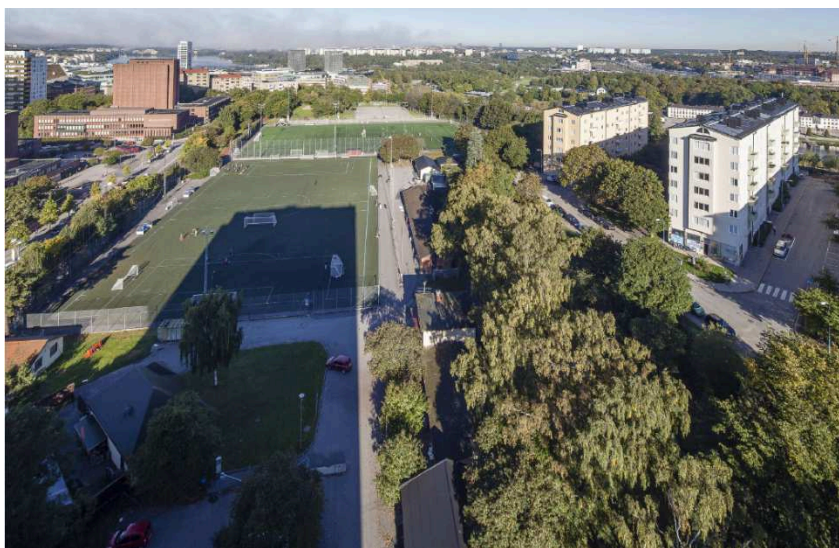
Sektion A-A på kartan nästa sida. Terrängen är dramatisk i stadsdelen.
(Bild: Landskapslaget)

Befintlig bebyggelse

Bebyggelsen innehåller en mängd olika verksamheter så som skola, idrottsområde, sjukhus, bostäder m.m. vilket ger en variation i hustyper och skala. Större delen av befintlig bebyggelse består av solitärer med friyor emellan. Byggnaderna är individuellt präglade med unik arkitektur och uttryck. Gemensamt för bebyggelsen söder om S:t Göransgatan är den höga andelen karaktärsfull tegelarkitektur. Bebyggelsen norr om S:t Göransgatan är huvudsakligen putsad i ljusa kulörer.

Bebyggelsens skala varierar huvudsakligen mellan 3–7 våningar. Enstaka högre punkthus i 14–16 våningar blir genom sin höjd

framträdande i stadsbilden, exempel på detta är Kvinnohuset i kv. Värjan, Stadshagsgården i kv. Glaven 8 samt det före detta sjuk-sköterskebostadshuset i kv. Tjället 8. Dessa byggnaders funktion som landmärken förstärks genom en omsorgsfull och karaktärsstark arkitektur från 1940-, 1950- och 1960-talen.

Tegel söder om S:t Göransgatan och puts norr om. (Foto: Stadsmuseet)

Det finns också byggnader i stadsdelen som genom sin volym markerar monumentalitet, särskilt i den sydvästra delen. Exempel på detta är den före detta barnkliniken i korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan, idag kontor för Electrolux, liksom kirurgibyggnaden på sjukhusområdet. Storskaligheten speglar även byggnadernas ursprungliga funktioner och bidrar till områdets institutionsprägel.

Nyligen har två stycken 13 respektive 14 våningar höga punkthus med bostäder uppförts i kvarteret Gladen på Warfvinges väg.

Skalan på bebyggelsen varierar. (Foto: Stadsmuseet)

Vissa byggander är monumentala till karaktären. (Foto: Stadsmuseet)

Delen med verksamheter i väster. (Foto: Stadsmuseet)

Kulturhistoriskt värdefull miljö

Övergripande för Stadshagen

- Stadsdelens tydliga topografiska, landskaps- eller bebyggelsemässiga gränser i samtliga väderstreck.
- Varierad planstruktur som underordnar sig eller förstärker platsens naturliga terräng.
- Den relativa glesheten och de betydande nivåskillnaderna skapar storskaliga stadsrum som exempelvis lamellbebyggelsen på Stadshagsberget samt Stadshagens IP. I relation till den omgivande täta kvartersstaden bidrar detta till Stadshagens särart.

- S:t Göransgatans betydelse som öst-västlig huvudled genom stadsdelen och historiska avläsbarhet som efterträdare till en äldre vägsträckning i en dalsänka i det ursprungliga landskapet.

Bebyggelse

- Materialmässiga karaktärsområden som manifesterar sig i bebyggelse med exponerat fasadtegel i söder och ljusa putsfasader i norr, åtskilda av S:t Göransgatan.
- Ett antal punkthus dominerar silhuett och stadsbild i området.
- Mariedal vid Karlbergssjön, en välbevarad kulturmiljö med ett för området långt historiskt tidsdjup.
- Lamellhusen på Stadshagsberget. Välbevarat exempel på 1930-talets planeringsideal och arkitektur.
- Den före detta barnkliniken i Gångaren 13 samt St Görans sjukhus nuvarande huvudbyggnad är storskaliga signaturbyggnader. Ett viktigt värde är exteriörarkitekturens tydliga samhörighet mellan byggnaderna.
- Det historiska sjukhusområdets bebyggelse med högkvalitativ arkitektur från en dryg hundraårsperiod är en av Stockholms vårdhistoriskt mest mångfacetterade och komplexa anläggningar. De stora kulturhistoriska värdena omfattar både enskilda byggnader och miljön som helhet.
- Friliggande bebyggelse av institutionskaraktär, tidigare eller fortfarande anknuten till offentlig eller privat vård och omsorg. Byggnaderna har vårdhistoriska och arkitektoniska värden.
- Stadshagens IP. Storskalig utomhusidrottsanläggning med hundraårig kontinuitet på platsen. Särskilt viktig är den s.k. gamla paviljongen från 1912 samt klubbhusbyggnaden från 1932.

Topografi och grönsstruktur

- Stadshagsbergets sammanhållna naturmiljö och oexploaterade förkastningsbrant som bär en stark visuell identitet för hela området.

- De fria ytorna mellan husen med ett stort inslag av grönska som förstärker områdets historiska karaktär.
- Sjukhusparkens delvis välbevarade äldre karaktär är en mycket känslig del av kulturmiljön med stora upplevelsemässiga och kulturhistoriska värden.
- Övriga platser med miljöskapande värden som i varierad utsträckning bevarar en välgestaltad och/eller tidstypisk karaktär. Exempelvis park och gårdsmiljöer i kv. Tjället, kv. Glaven 6 vid Lilla hemmet, lamellerna på Stadshagsberget samt Mariedals trädgård.
- Den samkomponerade miljön vid St Göransparken med blomsterterrasser, Östra torgets naturstensmurar liksom sluttningen mot norr och murarna i anslutning till Kvinnohuset.

Rumslighet och siktlinjer

- Topografin tillsammans med gröonstrukturererna skapar en upplevelserik och intresseväckande miljö som tillåter såväl intima och dolda rum, som storskaliga stråk och exponerade platsbildningar.
- Rumslig inramning i form av naturstensmurar, betongmurar samt räcken och staket i järn med miljöskapande och/eller kulturhistoriska värden.
- Värdebärande siktlinjer som förmedlar viktiga karaktärsdrag eller kulturhistoriskt sammanhang.

Kyrkomiljöer – St Görans kyrka

St Görans kyrka är ett av de mest framträdande inslagen i St Göransgatans och St Göransparkens stadsrum, liksom från Fridhemsplans västligaste tunnelbaneuppgång. Kyrkan med sitt torn från 1910-talet och långhus från 1950-talet skapar en arkitektoniskt intressant helhet där stilarna markerar två viktiga epoker i områdets utbyggnad. Kyrkan är blåklassad i Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. Det innebär att fastigheten med bebyggelse är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Mariedals gård

Mariedals gårds byggnader inklusive trädgård är en välbevarad kulturmiljö med lång historia. Huvudbyggnaden påbörjades i mitten av 1700-talet för tullens räkning. Fram till att Stockholm

Stad förvärvade fastigheten 1880 har gården använts som stilgjuteri, dvs tillverkning av bokstäver till tryckerier, som sommarbostad och fast bostad. Stockholm stad har hyrt ut fastigheten som bostad, sjukstuga och föreningslokal. Mariedals gård är blåklassad i Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta.

St Görans kyrka. (Foto: Stadsmuseet)

Mariedals gård. (Foto: Stadsmuseet)

Stadsmuseets klassificering

Fastigheterna inom undersökningsområdet är mestadels markerade med gult och grönt på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. **Gult** innebär att fastigheten med bebyggelse har ett visst kulturhistoriskt värde och/eller är av positiv betydelse för stadsbilden. **Grönt** innebär att fastigheten med bebyggelse är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Enstaka fastigheter är markerade med blått på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. **Blått** innebär att fastigheten med bebyggelse har synnerligen stora kulturhistoriska värden som motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i Kulturmiljölagen (KML). En stor andel bebyggelse saknar i dagsläget klassificering.

Fastigheterna Brynjan 4, Drakdödaren 1, 3, Gladan 3, Glaven 7, 10,11, Klingan 2, 4–6, Tjället 6, Vattenborgen 2–11 samt ett antal byggnader inom de till ytan stora fastigheterna Gångaren 12 och Stadshagen 1:5 är markerade med gult.

Fastigheterna Glaven 6, 8, 12, Värjan 1 samt ett antal byggnader inom fastigheterna Gångaren 12 och Stadshagen 1:5 är markerade med grönt.

Fastigheten korset 2 (St Görans kyrka) och Mariedal 1 (Mariedal gård) är markerad med blått

Klassificeringskarta som visar kulturhistoriska värdefulla miljöer.

Geotekniska förhållanden

Markförhållanden

Marken i området består främst av berg i dagen, bitvis täckt av ett tunt jordtäckte troligen bestående av morän eller fyllning. I den sydöstra delen finns ett område som består av lera och i sydväst ett område med morän. Berggrunden i området utgörs främst av granit.

Ras/skred

Frågan utreds vid behov i granskningsskedet.

Hydrologiska förhållanden

Översvämningsrisker

Länsstyrelserna kring Mälaren har tagit fram rekommendationer för lägsta byggnivåer runt Mälaren. Dessa rekommendationer tar hänsyn till Slussens framtida reglering och en framtida förändrad klimatsituation. Lägsta rekommenderade nivå för sammanhållen bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt är + 2,7 meter över dagens medelvattennivå. Lägsta rekommenderade nivå för enstaka mindre värdefulla byggnader som uthus och garage är + 1,5 meter över dagens medelvattennivå. Alla höjder i RH2000.

Med hänsyn till planområdets topografi, där merparten är beläget mellan nivåerna + 10 och + 35 meter över Mälarens medelvattennivå, berörs endast en begränsad del längs Karlbergssjön av risk för översvämnning som ett resultat av högre vattenstånd i Mälaren.

Den förändrade klimatsituationen med bl.a. kraftigare nederbörd kräver system för hantering av dagvatten som är tillräckligt kapacitetsstarka och robusta för att ”stå emot” ökade flöden.

Vattenskyddsområde

Planområdet ingår i sekundär skyddszon för Östra Mälarens vattenskyddsområde, för vilket särskilda skyddsföreskrifter gäller. I föreskrifterna regleras bland annat hantering av spillvatten, dagvatten och mark- och anläggningsarbeten.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Enligt Vattenmyndigheternas databas Vatteninformationssystem Sverige (VISS) ingår recipienten Ulvsundasjön i vattenförekomsten Mälaren-Ulvsundasjön. Den har måttlig ekologisk status varmed riktlinjen för god ekologisk status inte uppfylls. Den uppnår inte god kemisk status varmed riktlinjen att uppnå god kemisk status inte uppfylls. Följande ämnen är de som inte uppnår god kemisk status: tributyltenn (TBT), bly (Pb), kvicksilver (Hg) och antracen (ANT). Detta skall vara åtgärdat 2021 för tributyltenn och 2027 för bly och antracen. Det går inte att ange en motsvarande tid för kvicksilver.

Dagvatten

Dagvattenstrategi

Stockholm stad har 2015 antagit en ny dagvattenstrategi. De fyra huvudmålen är:

1. Förbättrad vattenkvalitet i stadens vatten.
2. Robust och klimatanpassad dagvattenhantering.
3. Resurs och värdeskapande för staden
4. Miljömässigt och kostnadseffektivt genomförande.

Avrinningsområden och utlopp

Området mellan Mariebergsgatan och Igeldammsgatan i öster, Mariedalsvägen i väster och stranden mot Karlbergssjön i norr samt kvarteren söder om S:t Göransgatan kan delas in i 6 st avrinningsområden. Dagvattnet från dessa områden når sin recipient via duplikatledningar (dagvattenledningar) eller kombinerade ledningar (ledning för både dagvatten och spillvatten). Viss ytavrinning förekommer också.

Dagvatten från de norra delarna av planområdet, från korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan inklusive park-/naturmarken nedanför Stadshagsklippan avleds via duplikatledningar och viss ytavrinning till Karlsbergssjön. Dagvatten från den centrala delen, huvudsakligen från idrottsplatsen och kvarteret söder om korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan avleds via duplikatledningar till Ullsundssjön.

Dagvatten från de norra och de centrala avrinningsområdena lämnar planområdet i sex utsläppspunkter varav fyra mynnar i Karlbergssjön och två har sin fortsättning i ledningar i Kellgrensgatan och i Franzégatan.

Övriga delar i söder, inklusive dagvatten från St Görans sjukhus avleds via kombinerade ledningar till Henriksdals reningsverk och lämnar planområdet i fyra utsläppspunkter, varav tre i Kellgrensgatan och en i Mariebergsgatan.

Två utsläppspunkter, en i Kellgrensgatan och en i Franzégatan har begränsat utrymme för ökade flöden.

Offentlig service

Skola och förskola

I och i direkt utanför planområdet finns sex stycken förskolor, de är förskolan Hagen (med plats för ca 70 st barn), Mother Goose Int. Pre-School (ca 25 st barn), Havet (ca 35 st barn) och Futuraskolan Int. Pre-School (ca 100 st barn) i väster samt förskolan

Kungsholmens Västra (ca 70 st barn) och St Görän (ca 120 st barn) i öster. Söder om St Görans Sjukhus ligger Förskolan Iskristallen (ca 50 barn). Sammanlagt på dessa förskolor vistas idag ca 420 barn dagtid. I nybyggda bostadshus längs Warfinges väg öppnar snart Pysslingens förskolor (ca 60 barn).

I och nära Stadshagen finns flera grundskolor. Kungsholmens grundskola med ca 850 st elever i årskurs F-9, har lokaler på flera platser nära planområdet och en lokal i planområdet. Förskoleklasserna har sina lokaler på Fleminggatan nära St Göransparken och på S:t Göransgatan nära Stadshagens Idrottsplats. Årskurserna 1-5 har sina lokaler på S:t Göransgatan/Fridhemsgatan (för tillfället är skolan evakuerad till Konradsberg) och i korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan har årskurserna 6-9 sina lokaler.

På Fridhemsgatan ligger Sverigefinska skolan, en grundskola med ca 320 st elever i årskurs F-9.

På Warfinges väg ligger två stycken privata gymnasieskolor, Mikael Elias Teoretiska gymnasium med ca 370 st elever och School of Experience & Science (SES Nackademin). Strax väster om Essingeleden, på Nordenflychtsvägen ligger Athleticgymnasiet som också är en privat/ gymnasieskola med ca 370 st elever.

Idrott

På Stadshagens IP finns två stycken 11-spelplaner för fotboll som utnyttjas flitigt av klubbar, allmänhet och skolor för såväl fotboll som andra idrotter, exempelvis rugby, lacrosse och landhockey. På idrottsplatsen finns också möjlighet att utöva olika former av friidrott på löparbanor och grusplaner. Bollplanerna och idrottsplatsens övriga delar drivs i kommunal regi och kan hyras av klubbar och allmänhet. Vintertid spolas en naturfrusen isbana, konstfrusen isbana finns inte. En av bollplanerna har konstgräs och den plogas vintertid vilket möjliggör fotboll, m.m. även under vintersäsongen.

Sjukvård

I planområdet ligger St Görans sjukhus, ett av Stockholms innerstads två akutsjukhus, det andra är Södersjukhuset. Stockholms läns landsting äger sjukhusbyggnaderna. Merparten av verksamheten vid sjukhuset sker på uppdrag av landstinget och bedrivs av vårdkoncernen Capio. Sjukhuset har drygt 300 st vårdplatser, drygt 1800 st anställda, ett 40-tal avdelningar och tar varje år emot ca 185 000 st patienter.

Det finns även andra vårdverksamheter här, bl.a. Norra Stockholms Psykiatri (NSP) som drivs av landstinget genom Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO). På NSP finns 10 st psykiatriska slutenvårdsavdelningar samt Stockholms läns psykiatriska akutmottagning, som med ca 17 000 st akutbesök per år är Sveriges största psykiatriska akutmottagning. På sjukhusområdet finns också Beroendeakuten Stockholm (BAS) som är en akutmottagning för patienter med missbruksproblematik, främst alkoholrelaterade problem.

Generellt är behovet av att kunna utveckla och modernisera St Görans sjukhus stort. Många av byggnaderna och lokalerna håller inte den standard som krävs för att kunna bedriva en modern sjukhusverksamhet. Landstingsfullmäktige beslutade 2014 att inleda en förstudie om en ny psykiatrisk vårdbyggnad om ca 19.000 kvm för 140-160 vårdplatser inklusive akutmottagning för inflyttning under 2019.

Närmaste vårdcentral ligger vid Fridhemsplan.

Kommersiell service

Lindhagenhuset med ett stort utbud av butiker och en större matvarubutik ligger på Lindhagensgatan, väster om Essingeleden, ca 450 meter sydväst om korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan. Vid Lindhagensterrassen och längs Lindhagensgatan finns viss kommersiell service i form av närbutik, m.m. I övrigt är butiksutbudet i den här delen av Stadshagen begränsat och inom planområdet mycket begränsat.

Gator och trafik

Gatunät

Stadsdelens östvästliga huvudgata är S:t Göransgatan, med Kellgrensgatan och Mariedalsvägen som sekundära gator. Från S:t Göransgatan leder Welanders väg, som i förlängningen övergår till Stadshagsvägen, upp mot lamellhusområdet på Stadshagsberget. På motsvarande sätt leder en serie vägar ned mot sjukhusområdet i söder. Gatorna i området följer terrängen och många är återvändsgator vilket bidrar till att stadsdelens olika delar upplevs avskilda från varandra.

Den dramatiska topografin har bidragit till att det i nord/sydlig riktning saknas genomgående gator. Det bidrar till att stadsdelen upplevs avskild från övriga innerstaden. Det finns tre entréer till

området, en i öster via S:t Göransgatan, en i sydväst via Kellgrensgatan och en i väster via Hornsbergs Strand och Franzéngatan.

Höjdsättningen på gatorna som ligger inom eller angränsar till området varierar stort. Den del av Hornsbergs Strand som ingår i planområdet ligger på mellan ca + 5 meter och + 11 meter över nollplanet. S:t Göransgatan höjd över nollplanet är i öster ca + 25 meter, vid idrottsplatsen på "mitten av gatan" ca + 30 meter och i väster vid Mariedalsvägen ca +18 meter. Kellgrensgatan ligger som lägst, vid planområdets sydvästra gräns, på ca +18 meter över nollplanet. Vagnätets högst belägna gata är Stadshagsvägen som ligger på ca + 40 meter över nollplanet.

Befintlig gatu- och gångvägsstruktur.

Biltrafik

Gatunätet inom planområdet är generellt sett lågt trafikerat. Mest trafik har S:t Göransgatan med ca 10 000 fordon per dygn (f/d). Flera gator har flöden kring ca 5000 f/d. De gator som har minst trafik, så som Stadshagsvägen och Stadshagens Idrottsväg, har under 1000 f/d. Det finns inga kapacitetsproblem inom området och bara en trafiksignal vid korsningen S:t Göransgatan/Mariebergsgatan.

Parkering

Inom sjukhusområdet finns såväl markparkering som garagelösningar. Electrolux löser sin parkering i garage plus markparkering på fastigheten. Korttids- och boendeparkering medges på de flesta gatorna. I de två punkthusen i nordväst, på norra sidan om S:t Göransgatan, finns garage för boendeparkering i husens bottenvåning. I övrigt sker boendeparkering på öppna parkeringsplatser på den egna fastigheten eller på gator i området.

På Igeldammsgatan ligger Igeldammsgaraget med ett 50-tal parkeringsplatser för uthyrning.

Gång- och cykeltrafik

Cykelbanor finns idag på Kellgrensgatan, på en kortare sträcka av S:t Göransgatan samt utmed Hornsbergs Strand. Stadens cykelplan anger Hornsbergs Strand och Lindhagensgatan som pendlingsstråk och S:t Göransgatan, Mariedalsvägen, Igeldammsgatan och Mariebergsgatan som huvudstråk för cykeltrafik.

Kollektivtrafik

Stadsdelen är välförsörjd med kollektivtrafik. Tunnelbanans blå linje passerar under stadsdelen och uppgångar från station Stadshagen finns i väster vid Mariedalsvägen och i den centrala delen vid korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan. Station Fridhemsplan har sin östra uppgång i St Göransparken.

Busslinje 56 passerar centralt genom stadsdelen på S:t Göransgatan och på Stadshagsvägen. Busslinje 59 passerar i den norra delen av planområdet på Hornsbergs Strand och busslinje 53 passerar öster om planområdet på Mariebergsgatan. Sydväst om planområdet på Lindhagensgatan passerar busslinjerna 50, 196 och 197.

Tillgänglighet

Flera gator lutar idag mer än fem procent vilket brukar användas som maxgräns vid planering av nya gator i Stockholm. Allra mest lutar Mariedalsvägen med 10 % och Kellgrensgatan med över

Pendlingsstråk (röd) och huvudstråk (blå) enligt cykelplanen.

8 %. Även utmed Hornsbergs Strand och S:t Göransgatan avsnitt där lutningen är över 5 %.

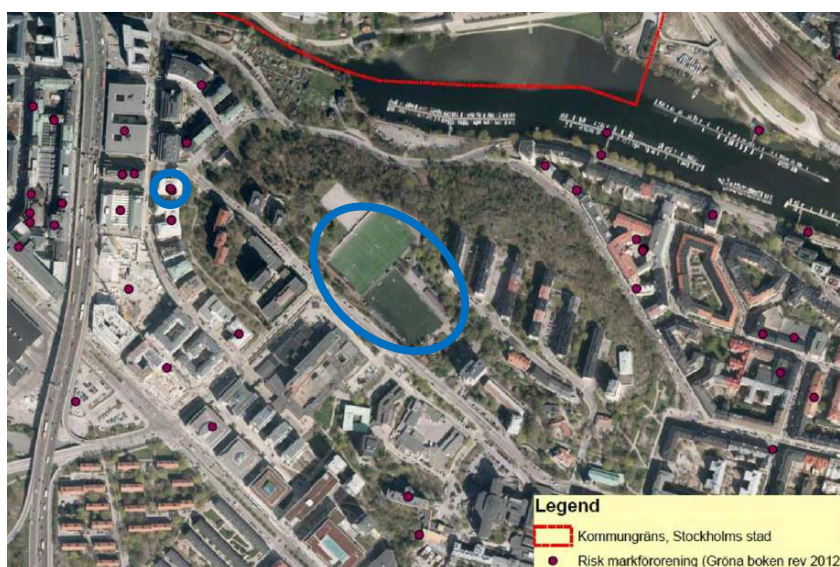
Stadshagen har generellt en god tillgång till gröna ytor, natur, vatten, båtliv etc. Dessa värden är dock överlag svårtillgängliga p.g.a. områdets nivåskillnader samt bristen på ett sammanhängande gångvägnät inom och mellan park- och naturområdena.

Störningar och risker

Förorenad mark

Det finns risk för att markföroreningar kan förekomma från en nedlagd bensinstation och diverse nedlagda industrier i och strax utanför den västra delen av planområdet samt i fyllnadsmassor vid Stadshagens IP. Markföroreningar är generellt inget hinder för exploatering, men marken ska undersökas, riskbedömas och vid behov saneras. Även om marken är sanerad tidigare kan det vara aktuellt med ytterligare sanering om markanvändningen ändras till en känsligare klass, exempelvis bostäder.

Behovet av undersökningar kommer att bedömas och eventuellt nödvändiga utredningar avseende markföroreningar genomföras inför granskning av detaljplanen. På platser markerade i rött nedan, som ligger inom planområdet, bedöms markföroreningar kunna förekomma.

Platser med risk för förorenad mark inom planområdet markerade med blåa ringar.

Luft

Miljökvalitetsnormen för luft klaras för hela planområdet. Halten av partiklar PM10 är 25-35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (dygnsvärde), vilket ska jäm-

föras med miljö kvalitetsnormen $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Halten av kvävedioxid är $36\text{-}48 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (dygnsvärde), vilket ska jämföras med miljö kvalitetsnormen $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Farligt gods

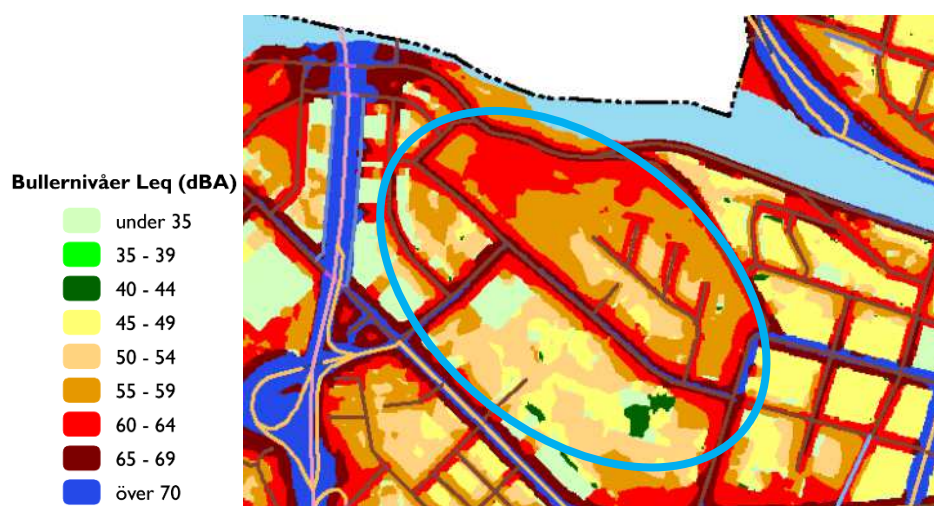
Essingeleden som passerar väster om planområdet är klassad som transportled för farligt gods. Kvarteret Gladan 3 inom planområdet där det planeras bostadsbebyggelse ligger 82 meter från Essingeleden. Övrig planerad bostadsbebyggelse ligger över 150 meter från Essingeleden.

Hanteringen av farligt gods eller annan risk kopplad till sjukhusverksamheten kommer att bedömas och eventuellt utredas inför granskning av detaljplanen.

Buller

Bullernivåerna från trafikbuller överstiger riktvärdena för stora delar av området. Essingeleden som ligger ca 150 meter väster om planområdet och Karlbergsleden/Essingeleden som ligger ca 425-600 meter nordöst/norr om planområdet, bidrar påtagligt med trafikbuller trots det stora avståndet.

För att klara riktvärdena för buller bedöms bostäder med tyst sida behöva byggas i stora delar av planområdet. Då kan riktvärdena klaras enligt avstegsfall 1 eller 2 enligt Stockholmsmodellen. Ungefärlig avgränsning av planområdet redovisas med blå oval nedan.

Befintliga bullernivåer i Stadshagen

Planområdet ligger enligt riksintressepreciseringen för Bromma Flygplats utanför dess influensområde för flygbuller FBN 55 dB(A).

Medborgardialog

Meerciundersökning

Som en del av planarbetet för utvecklingen av Stadshagen har staden genomfört en medborgarundersökning, en så kallad ”meerciundersökning”. Det gjordes under mars-april 2014 med hjälp av en enkät.

Sammanfattningsvis visar resultatet att en del tycker att delar av området är folktomt och att en del av husen upplevs som grå och med trist arkitektur. En del platser känns otrygga och är inte inbjudande. Det finns önskemål om att skapa mer liv och rörelse i området och mer kommersiell service samt platser/torgbildningar för möten. Bland de platser som människor uppskattar mest nämns bland annat Stadshagens IP, Kungsholms strandstig, Stadshagsklippans natur och St Görans kyrkoområde.

Några medskick till stadsbyggnadskontoret:

- Fler livsmedelsbutiker, bagerier, kött- och fiskaffär.
- Stadshagen behöver ett torg.
- Fler bostäder. Bygg högst sex våningar höga hus.
- Bygg inte fler bostäder.
- Bevara Stadshagens IP med fotbollsplaner (utnyttjas fullt från 06.00 – 22.00).
- Utveckla och förbättra gång- och cykelbanor.
- Saknas innerstadskänsla längs S: t Göransgatan. Mer restauranger. Ta bort känslan av att området är öde.
- Utveckla Kungsholms strand till grön oas och mötesplats vid vattnet.
- Bygg luftigt. Bygg inte så höga hus. Skapa småskalig ”organisk” stadsbild. Bygg i gammal sekelskiftesstil.
- Bygg riktig stad med snygga kåkar, slutna kvarter och blandade verksamheter och boende.
- Se över utbud av skolor, förskolor och fritidsmöjligheter för alla barn som flyttar in. Fråga barn.

”Gåtur” med tillhörande webbenkät:

Inför arbetet med utvecklingen av Stadshagsklippan genomförde stadsdelsförvaltningen tillsammans med exploateringskontoret under våren 2010 en ”gåtur” och en webbenkät för att samla in värdefulla synpunkter och erfarenheter från allmänheten. Resultatet av gåturen visar i mångt och mycket samma resultat som webbenkäten.

Resultatet från gåturen visar att de kvaliteter som många anser bör bevaras är: den vilda naturen, den lummiga grönskan, utsik-

ten, den befintliga lekplatsen och det historiskt intressanta i platsen.

På frågan om vad som är dåligt och vad som bör ses över och rustas upp har svaren varit: Stadshagen är otillgängligt och otryggt på grund av mycket missbrukare, att det finns stora risker för att skada sig, att det är skräpigt, att skötsel är dålig, att delar av områdets vegetation är förvuxen samt att det är svårt att hitta m.m.

På frågan om vad som kan förbättras lyder svaren: alkoholförbud i parken, bättre belysning, bättre och tydligare gångvägar och trappor, öppna kiosk eller café i området, ta bort staket och inhägnader, rensa och städa upp, fler sittplatser, skapa naturlekplatser m.m. Det råder enighet kring vikten av att bevara orörd natur i staden.

Planförslag

Vision

Stadshagen ska bli en tätare stadsdel med bättre kopplingar till resten av staden. Området ska utvecklas med bostäder, kommersiell service och allmänna funktioner så som skola, förskola och vård. Offentliga rum för möten, rekreation och idrott ska skapa plats för ett aktivt stads- och parkliv. Med nya kopplingar och nya byggnader görs Stadshagen till en integrerad, tillgänglig och trygg stadsdel. En sammanhållen och variationsrik stadsmiljö ska skapas genom tillskott av ny bebyggelse som tar sin utgångspunkt i befintlig bebyggelses karaktärsdrag och kvaliteter.

Strategier

Inom ramen för visionen har fyra övergripande strategier tagits fram:

- Den täta och sammankopplade stadsdelen
- Den gröna och aktiva stadsdelen
- Den urbana stadsdelen med människan i fokus
- Den kvalitativa arkitekturen som ny årsring

Dessa har legat till grund för stadsbyggnadsidén och gestaltungsprinciper. Strategierna presenteras i sin helhet i stadsbyggnadsprogrammet.

Perspektiv söderut som visar ny bebyggelse vid korsningen S:t Göransgatan – Mariedalsvägen med västra torget till vänster i bilden.

Perspektiv österut som visar ny bebyggelse längs med S:t Göransgatan med Centrala torget, skolan och tunnelbanenedgång.

Perspektiv västerut som visar ny bebyggelse med Stadshagsklippan och Stadshagsparken i förgrunden. Förlängningen av Kellgrensgatan och Franzéngatan skymtas till vänster i bilden.

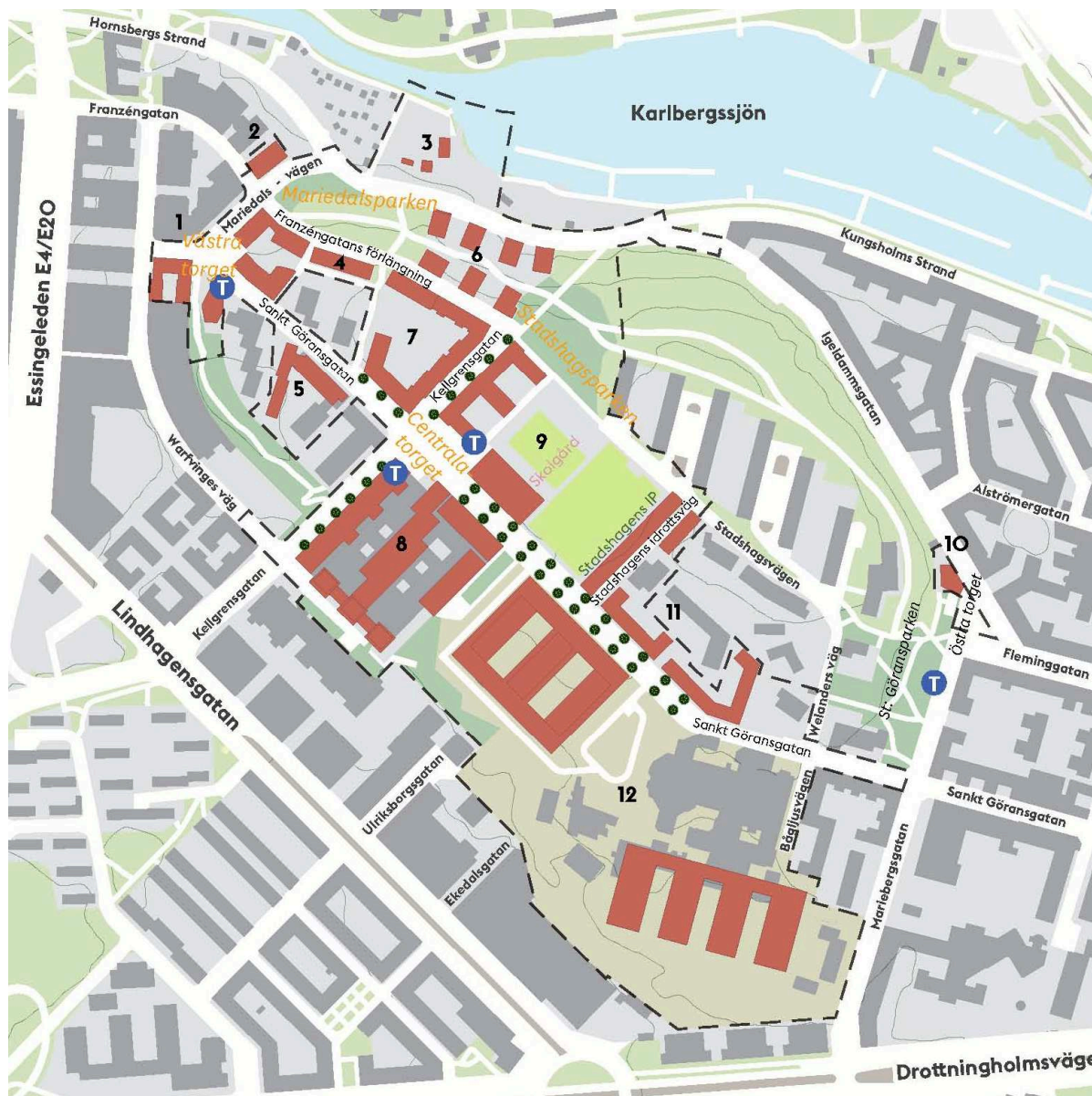

Illustration som visar förslaget på en översiktlig nivå med planområdet i streckad linje. Respektive delområde/kvarter redovisas med siffror.

1 Västra entrén	7 Storgårdskvarteret
2 Glädjen	8 Gångaren 13
3 Mariedal 1	9 Centralkvarteret
4 Kombo	10 Östra entrén
5 Tjället 8	11 Gladan
6 Rasbranten	12 Gångaren 12

Stadsbyggnadsidé

Den täta sammankopplade staden

Stadshagens kopplingar till kringliggande stadsdelar ska förstärkas för att uppnå en sammanhängande och orienterbar stadsväv. Stadsdelens unika landskapskaraktär med Stadshagsklippan i norr och plåtåerna på berget är viktiga förutsättningar för nya stråk och ny bebyggelseutveckling. Stadsdelen ska förtätas och befintliga och nya stråk ska i hög utsträckning definieras av bebyggelse för att öka orienterbarheten, att öka valmöjligheten avseende stråk genom stadsdelen, att gator och stråk i området ska befolkas frekvent samt att boende och besökare ska kunna röra sig och vistas i ett socialt sammanhang med hänsyn till fler människor på gatorna och att man är sedd av de boende i stadsdelen.

Den gröna och aktiva staden

Stadshagsklippans gröna rekreativa identitet med sin natur ska vara ett fortsatt dominant inslag i stadslandskapet. Parkmiljöer och naturmark ska bli mötesplatser och en del av det rekreativa stråket kring Stadshagen. I Stadshagen ska det finnas gott om gröna rum med höga vistelsekvaliteter i form av bevarad vildvuxen naturmark och anlagda parker. Kulturhistoriskt värdefulla parkmiljöer ska bevaras och utvecklas. Genom att tillgängliggöra parker och naturmark ska det skapas en ett sammanhållet grönt stråk runt stadshagsklippan –en ”grön loop” – med ett pärlband av rekreativa parkrum.

Nya parker ska anläggas och ska med befintlig park- och naturmark kopplas ihop till en grön promenad.

Den urbana stadsdelen med människan i fokus

Stadshagen ska planeras för en hög funktionstäthet som ger förutsättningar och underlag för god service, handel och hållbara transporter. Idrott, skola, vård, handel och tät bostadsbebyggelse ska skapa förutsättningar för ett tryggt och levande stadsliv. Med gott om lokaler för centrumändamål i bottenvåningar ska det skapas förutsättningar för olika storlekar av butiker, restauranger, kulturverksamheter och annan service.

Torg är viktiga offentliga ytor för möten i vardagen samtidigt som de ofta utgör knutpunkter mellan olika trafikslag. Torg ska ligga strategiskt placerade på de platser där flödena av människor är som mest intensiva – vid tunnelbana, skola och idrottsplats. Här finns ett koncentrerat innehåll av offentlig- och kommersiell service. Vid torg kan något högre solitära byggnader placeras som viktiga referensobjekt att orientera sig kring.

Den kvalitativa arkitekturen som ny årsring

Med sitt dramatiska och kuperade landskap framstår Stadshagen som en högre ö i staden. Det typiska landskapet ska fortsatt vara avläsbart i miljön och ny bebyggelse ska följa topografin.

Bebyggelse från olika tidsperioder berättar historien om hur Stadshagen succesivt utvecklats från betesmark – Stadens Hage – till ett område med sjukhus- och institutionsbebyggelse, bostäder i fritt liggande lameller och punkthus och en idrottsplats centralt placerad på klippan. De historiska lagren skapar identitet och bidrar till förståelse och variation – kvalitéer som ska värnas och tas tillvara.

Stadshagen ska i väster länkas samman med Hornsbergs sammanhållna höjdskala i 5-7 våningar och i öster med stenstadens sammanhållna höjdskala i 5-6 våningar. Den generella våningshöjden för den nya bebyggelsen ska vara 7 våningar + 1 indragen takvåning. Detta gör att Stadshagen får en sammanhållen höjdskala som gör att stadsdelen kan läsas ihop och länkas samman med omgivande stadsbebyggelse. För fritt liggande punkthus vid torg och i parkmark tillåts en något högre bebyggelseskala. St Görans sjukhusbebyggelse och övrig institutionsbebyggelse ska fortsatt dominera som höga storskaliga volymer.

Gatustruktur och kopplingar

Flera nya gångkopplingar föreslås ned till strandpromenaden, park- och naturområdena. En stadsmässig gatustruktur skapas, genom att befintliga gator ges en rätare dragning, förlängs och kopplas ihop. S:t Göransgatan och Kellgrensgatan utgör huvudgator i trafiknätet.

S:t Göransgatan

S:t Göransgatan flyttas i den östra delen söderut mot S:t Görans sjukhus. På så vis kan den norra sidan av gatan frigöras för nya bostäder, idrottytor, skola med tillhörande skolgård och garage. Flytten bidrar också till en mer stadsmässig struktur med rätvinkliga korsningar och ändamålsenliga kvarter för bebyggelse. Med trädplanteringar och generösa gång- och cykelbanor blir gaturummet mer enhetlig och får en tydlig dignitet som huvudgata.

S:t Göransgatans bredd blir öster om Kellgrensgatan 24 meter med körbana för mötande trafik. På båda sidor ryms gångbana med trädplantering, enkelriktad cykelbana och parkering samt angöring. På delen närmast Welanders Väg smalnar gatan av till ca 18 meters bredd. Här kan inte träd och parkering inrymmas.

Väster om Kellgrensgatan smalnar gatan av ytterligare till ca 16 meters bredd. Befintliga byggnader i den här delen av omöjliggör en breddning här. Med förslaget kan en fortsättning av bredden 24 meter följas ett stycke men minskar till ca 16 meter.

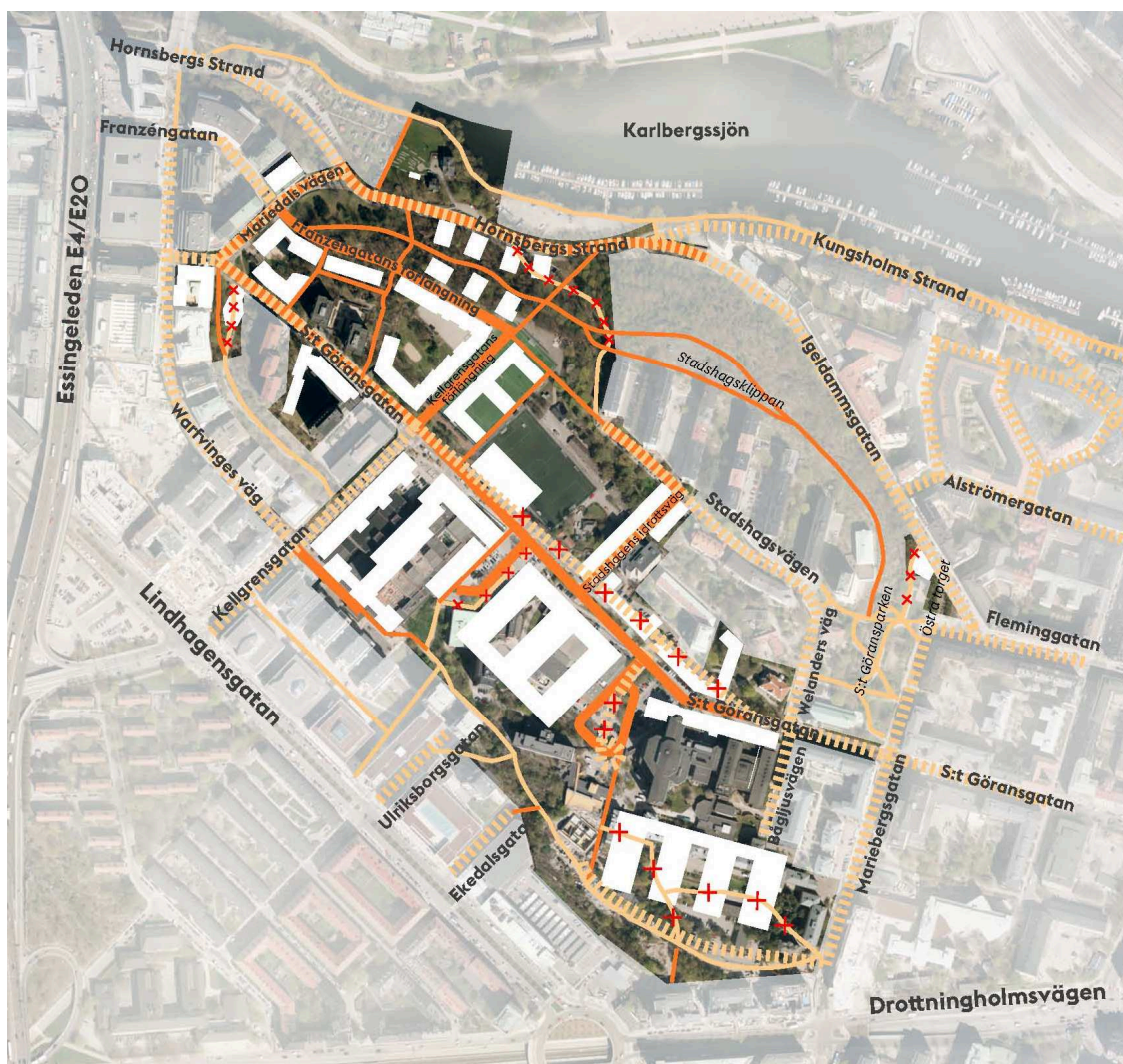

Illustration som visar befintlig och ny gatu- och gångstruktur.

Franzéngatan

Franzéngatan som binder ihop Hornsberg med Stadshagen förlängs och kopplas ihop med Kellgrensgatans förlängning. Förlängningen av Franzéngatan blir brant, delvis ca 8 % lutning, eftersom en stor nivåskillnad på ca 15 meter överbryggas. Gatan föreslås få en bredd på 13 meter vilket möjliggör gångbana på båda sidor, möte mellan två bilar och enkelsidig parkering/angöring.

Kellgrensgatan

Gatan förlängs och kopplas ihop med Franzégatans förlängning för att möjliggöra angöring till ny bebyggelse. Gatan ska visuellt och rumsligt kopplas ihop med den befintliga delen av Kellgrensgatan med en bredd på 17 meter. Gatan innehåller gångbanor på båda sidor, två körfält och dubbelsidig angöring/parkering. En trädrad på gatans östra sida knyter visuellt ihop den nya gatudelen med befintlig del söder om S:t Göransgatan. Kellgrensgatans förlängning får en lutning på ca 3,5 %.

För att åstadkomma acceptabla lutningar på gatorna och möjliggöra tillfredställande angöring till de nya kvarteren, behöver befintlig mark där Franzégatans förlängning möter Kellgrensgatans förlängning sänkas med som mest ca fyra meter.

Hornsbergs strand

Hornsbergs Strand justeras något i höjddled och breddas norrut från ca 12 meter till 17,5 meter. Med det kan generösare trafikytor för samtliga trafikanter skapas samtidigt som gatan blir mer trafiksäker. Gatan innehåller gångbanor på båda sidor, dubbelrikad cykelbana, körbana för mötande trafik och enkelsidig parkering/angöring på den södra delen. Breddningen medför att en stödmur behöver anläggas mot båtuppläggningsplatsen i norr. Två befintliga infarter till anläggningar i Stadshagsberget föreslås byggas över med bostadsbebyggelse.

Mariedalsvägen

Gatan breddas från ca 13 meter till 18 meter genom att ny bebyggelse på den östra sidan definierar gaturummet. Vid den nya bebyggelsen och torget (västra torget) kan en busshållplats lämpligen förläggas. Ett bredare gaturum innehåller nya cykelbanor och generösare gångbanor. Gatans lutning kommer fortsatt luta brant, ca 10 %.

Stadshagens idrottsväg

Idag avslutas vägen med en vändplan och trappa som leder upp till Stadshagsvägen. I förslaget föreslås vägen kopplas ihop med Stadshagsvägen på ett körbart sätt genom att vägen får en brantare lutning. Gatans bredd är ungefär densamma som idag, ca 11,5 meter och rymmer gångbana på båda sidor samt körbana för mötande trafik. Gatan kommer att ha fortsatt viktig betydelse för idrottsplatsen som får sin nya entré här. Mot gatan läggs även in- och utfart samt entré för gående till garageanläggningen under fotbollsplanen med ca 350-400 platser.

Infartsgator

Totalt planeras för tre allmänna, ca 100 meter långa och 7,5 meter breda infartsgator, med vändplan på 18 meter. De fungerar som återvändsgator med dubbelriktad trafik, parkering och angöring samt för vändning med 12 meters lastbil.

Från S:t Göransgatan, öster om Electrolux, föreslås en ny infartsgata på befintlig angöringsyta med parkering på Electrolux fastighet (Gångaren 13) för att försörja nya bostäder, kontorsverksamhet och St Görans sjukhus. I anslutning till gatan anläggs även ett parkstråk. Befintlig terrass söder om Electrolux föreslås sänkas en våning och användas som infartsgata från Kellgrensgatan för att försörja bostäder och förskola. Större delen av befintlig kvartersgata Bågljusvägen, öster om sjukhuset, görs om till allmän gata för att försörja bostäder och klara transporter till St Görans sjukhus.

Gång- och cykelbanor

Gångbanor kommer finnas på alla nya allmänna gator. Flera nya gångstigar i park- och naturmiljö kommer bl.a. förbättra tillgängligheten ned till strandpromenaden, Stadshagsberget, Lindhagengatan och övrig park- och naturmiljö i området.

Cykelbanor föreslås längs större delen av S:t Göransgatan, Mariadalsvägen och Kellgrensgatan. Befintlig gång- och cykelbana längs med Hornsbergs Strand breddas för att ge plats till en gångbana och en dubbelriktad cykelbana.

Tillgänglighet

Stadshagens topografi är väldigt kuperad och höjdskillnaden mellan Stadshagsklippan och Karlbergssjön är som mest ca 47 meter. De flesta gator i förslaget är tillgängliga med en lutning på maximalt 5 %. Delar av Stadshagens idrottsväg och Franzéngatans förlängning föreslås bli brantare, ca 8 % lutning, p.g.a. befintlig topografi. Alla bostäder kan angöras på ett tillgängligt sätt. Flera gångkopplingar går igenom brant natur och behöver delvis lösas med trappor och är därigenom inte fullt ut tillgängliga.

Generellt löses angöring till bostäder och verksamheter med kantstensparkering.

Bebyggelsestruktur

Stadshagen har vuxit fram organiskt genom historien vilket i dag präglar den brokiga bebyggelsen och den otydliga strukturen. För att skapa strukturerade tydliga gaturum, torg och kvarter samt för att skapa bättre möjligheter att orientera sig i området tillförs en mer ordnad men varierad bebyggelsestruktur.

Ny bebyggelse anpassas till terrängen och till det specifika stadsrummet. Tilläggen utformas som bebyggelse i uppbruten kvartersstruktur, storskalig institutionsbyggnad i park, fritt liggende punkthus anpassade till terrängen eller uppstickande höga solitärer.

Bebyggelsestrukturen har en generell höjdskala på 7 våningar plus en indragen översta takvåning.

Bebyggelsen längs S:t Göransgatans södra sida domineras av storskalig institutionsbebyggelse så som vårdbyggnader, kontor och bostäder. Detta förstärks genom de nya sjukhusbyggnadernas höjd och placering i gatuliv samt påbyggnad av Electrolux kontorsbyggnad som bidrar till att bebyggelsen kliver fram till gatuliv.

På den norra sidan om S:t Göransgatan, från Welanders Väg fram till idrottsplatsen, skapar ny bostadsbebyggelse i stenstadens höjd- och breddskala längs gatan en tydlig front i gaturummet. Väster om Stadshagens Idrottsväg definieras gaturummet av den nya idrottsplatsens lågdel mot S:t Göransgatan och en ny högre skolbyggnad.

På marken som tillgängliggörs genom Franzéngatans och Kellgrensgatans förlängning, föreslås ny bostadsbebyggelse i varierande kvartersstorlekar längs med gatorna. Bebyggelsen har likt stenstadens hus en tydlig koppling till gatan och den delas in i tydliga urskiljbara byggnadsenheter. I kvarteret väster om Kellgrensgatan föreslås gröna passager och gångkopplingar mot vattenet.

Vid västra, östra och centrala torget tillåts något högre byggnader i ca 10-14 våningar sticka upp som markörer i stadsrummet.

Mellan Hornsbergs Strand och Franzéngatans förlängning, mot vattenrummet i Stadshagsklippans kant, står fritt liggande punkthus placerade i naturen. Punkthusen relaterar till omgivande be-

fintlig bebyggelseskala på ca 10 våningar och skapar ett nytt tillägg i bebyggelsesekvensen längs med Hornsbergs strand.

Med nya byggnadsvolymer skapas tydliga gaturum, torg och kvarter i den i dag ostrukturerade stadsmiljön. Den brokiga bebyggelsen med befintliga och nya byggnader samt om-, på- och tillbyggnader skapar tillsammans ett intressant, varierat och historiskt avläsbart stadsrum.

Entréer och torg

De stora rörelsemönstren går längs med S:t Göransgatan och Kellgrensgatan med målpunkter som St Görans sjukhus, Stadshagens IP, Kungsholmens grundskola, arbetsplatser, bostäder och tunnelbana. Nya torg har föreslagits till stråk och korsningspunkter som har god potential att bli attraktiva vistelseplatser.

Torg

Centrala torget

I korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan bildas en naturlig mittpunkt i stadsdelen. Här föreslås stadsdelens största torg, uppdelat på två torgytor på båda sidor om S:t Göransgatan. På den norra sidan ramas torget in av lokaler i bottenvåningen samt tunnelbanans ned- och uppgång. En trappa leder vidare upp till skolgården och till parkstråket, som i sin tur leder till den nya föreslagna parken – Stadshagsparken. Den södra delen ramas in av Electrolux kvarter med lokaler och tunnelbaneentré i bottenvåningen. En mindre del av torget utgörs av Electrolux angöring med trafik till den egna verksamheten.

Västra torget

Den västra delen av S:t Göransgatan utgör en viktig koppling till Hornsberg och tunnelbanan som finns här. Här föreslås nya torgplatser på vardera sidan om gatan. Kommersiell service med bl.a. en livsmedelsbutik kommer inrymmas på den norra delen i bottenvåningen mot torget. På den södra sidan ramas torget in av kommersiella lokaler med uteservering på torget, parkstråket och ett nytt bostadshus. Det södra torget utgör även entré till den ”gröna loopen” – parkstråket som löper runt stadsdelen.

Östra torget

Fleminggatan slutar idag i en torgbildning som är tydligt avgränsat med en vacker stenmur. På torget finns träd, planteringar och sittmöjligheter. En ny byggnad föreslås här bidra till torgbildningen och främja stadslivet genom kommersiella lokaler i bot-

tenvåning med uteservering mot torget. Torgets befintliga yta rustas upp och anpassas.

Parkstråk och parker

Med flera nya gångkopplingar i park- och naturmiljö kan Stadshagens landskapskvalitéer, som Stadshagsklippan med milsvidd utsikt och sammanhängande naturområden, bättre tillgängliggöras. En "grön loop" skapar ett nytt sammanhängande gångstråk i en varierad grön miljö bestående av parkstråk, parker och natur. Nya parker blir attraktiva offentliga rum i ett natursammanhang med närhet till det urbana.

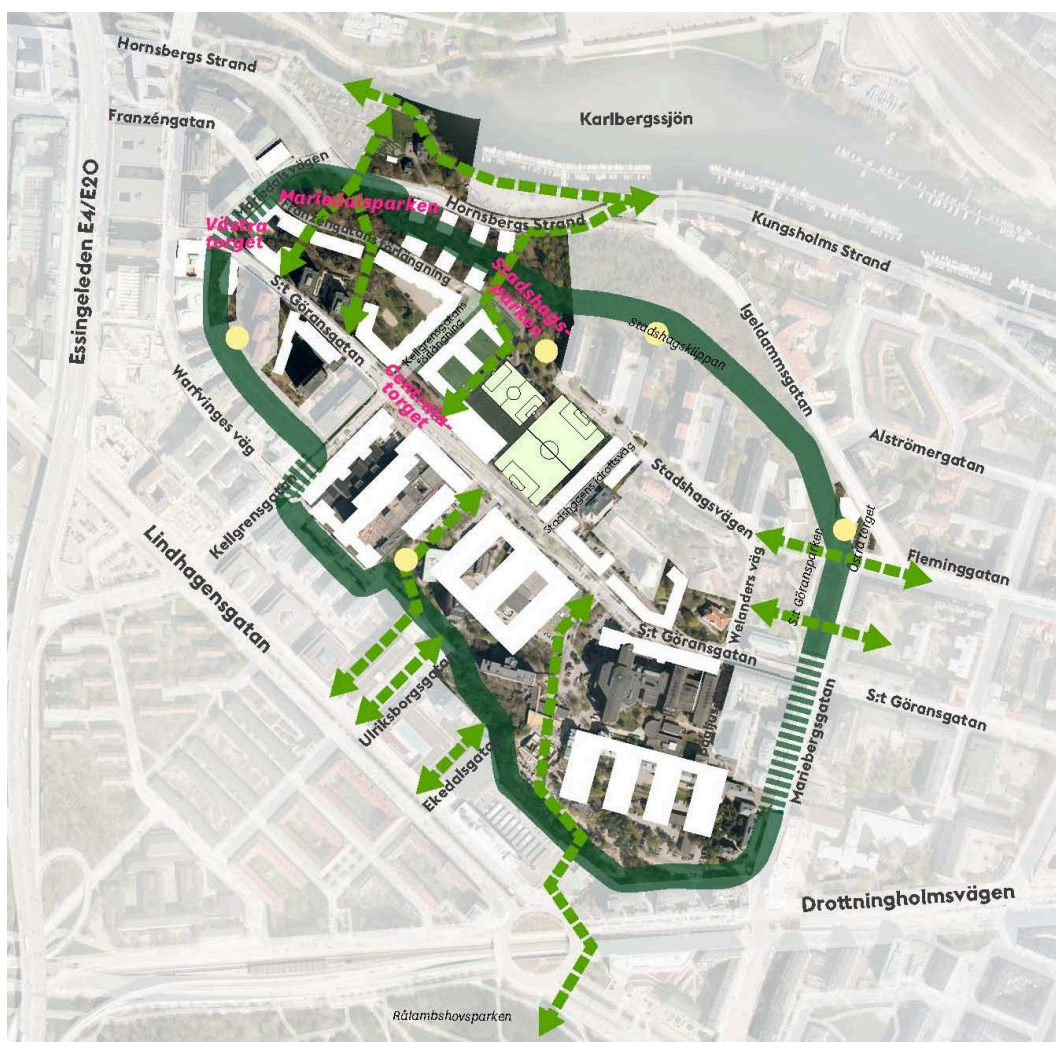

Illustration som visar nya gångkopplingar och "den gröna loopen"

Parkstråk och grön loop

Nya gångkopplingar tillgängliggör natur- och parkmiljöer bl.a. genom ett sammanhängande gångstråk – "Den gröna loopen". Den gröna loopen är ca 2,2 km och utöver funktionen promenadsstråk skulle den kunna utvecklas till ett rörelsestråk med funktioner som löparrunda, utegym, konstrunda, lek- och vistel-

seplatser eller andra rekreativa verksamheter. Stadshagen kopplas genom nya gångvägar i norr bättre ihop med strandpromenaden längs med Hornsbergs Strand. Även i söder förstärks kopplingarna genom S:t Görans sjukhus och Electrolux institutionsområden ned mot Lindhagengatan och Rålambshovsparken

Parker

Stadshagsparken

Parken ligger centralt belägen i stadsdelen och blir stadsdelens största park på ca 3000 kvm. Den förslås inrymma en allmän lekplats. Flera förskolor och skolor som ligger i närheten kommer frekvent att nyttja parken. Genom gångvägar kopplas parken ihop med Stadshagsberget som bjuder på naturupplevelser och milsvidda utsikter.

Mariedalsparken

I den västra änden av planområdet planeras befintlig park utvecklas och kompletteras med murar och dagvattenhantering. Parken beräknas bli ca 2000 kvm stor. Dagvattenhanteringen ska utformas så att den kan bli en tillgång för besökare i parken.

S:t Göransparken

Parken ligger utanför planområdet ovanför Fridhemsplans tunnelbaneentré. Den utgör en viktig parkmiljö i form av blomsterprakt, lekplats och rofylldhet. Den nya byggnaden som angränsar till parken medför en viss omDispositionering och upprustning av lekytorna.

Gestaltungsprinciper- Placering, utformning, utförande och byggnadsteknik

Utifrån projektets vision, strategier och stadsbyggnadsidéer har stadsbyggnadskontoret tillsammans med byggherrar och arkitekter tagit fram gestaltungsprinciper som legat till grund för föreslagna bebyggelse. Syftet med gestaltungsprinciperna är att föreslagna ny bebyggelse i stort ska hållas ihop av några grundläggande gemensamma utformningsprinciper.

Placering, byggnadsindelning och förgårdsmark

Bebyggelsen ska i huvudsak följa stenstadens grammatik genom att vara indelad kvarter och genom att byggnader placeras längs med gatorna. Bebyggelsens slutna fasader mot gata definierar gaturummet. För att anpassa bebyggelsen till terräng och landskap samt för att uppnå variation i volymhantering, ska bebyggelse längs gatorna delas in i mindre byggnadsenheter. I vilket antal styrs av bestämmelsen V1:0 som anger minsta antalet byggnads-

enheter mot gata eller torg. Byggnadsenheterna ska särskilja sig tydligt från varandra avseende byggnadshöjd, fasadförskjutning, fasadbearbetning och/eller materialval.

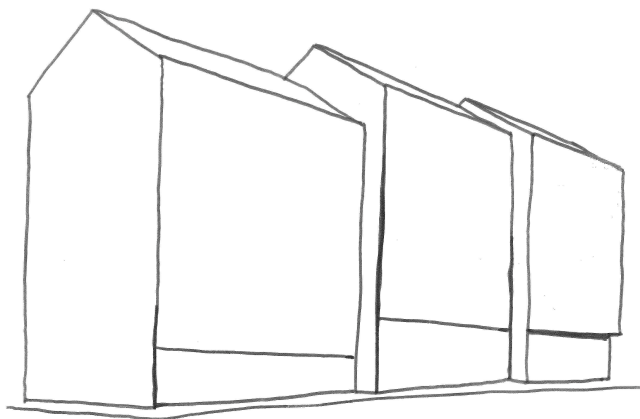

Illustration som visar trappning av bottenvåning längs med sluttande gata.

Där förgårdsmark förekommer ska bebyggelsen på fastigheten placeras minst 1 meter från gatan. Förgårdsmarken ska minst uppgå till i genomsnitt 2 meter. Det innebär i princip att bebyggelsen på en fastighet eller en byggnadsenhet kan snedställas mot gata med ena hörnet 1 meter från gatan och den andra hörnet 3 meter från gatan eller att hälften av fasadlängden placeras 1 meter från gatan och hälften 3 meter från gatan. Bestämmelsen som reglerar detta är p1.

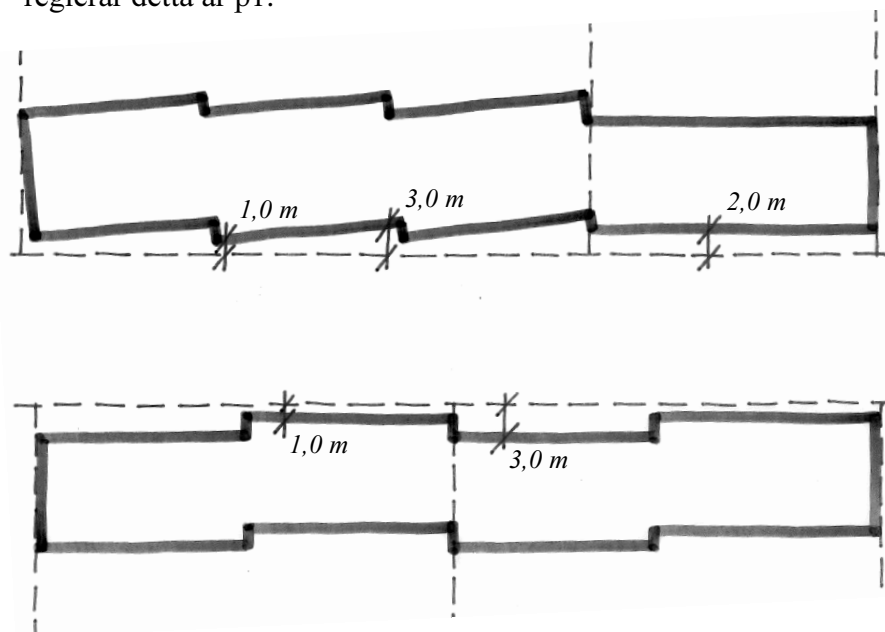

Illustration som visar alternativa placeringar i enlighet med bestämmelsen ovan. Byggnad har i alla alternativ placerats minst 1 m från gata och den en genomsnittliga förgårdsmarken är 2,0 m per fastighet.

Byggnadshöjder och e-tal

Ny bebyggelse i Stadshagen ska i huvudsak ges en sammanhållen höjdskala på 7 våningar med en möjlig indragen takvåning. Vid torg och i anslutning till parkmark tillåts fritt liggande högre punkthus. Bebyggelse inom St Görans sjukhus och Electrolux kvarter tillåts vara högre än i övriga delar av planområdet och kommer även fortsatt dominera som höga monumentala volymer söder om St Göransgatan. Vid torgen och i Storgårdskvarterets norra hörn har byggnadshöjder och volymhantering reglerats mer i detalj för att bättre tillgodose solljusförhållanden på torgytorna samt i bostäderna och på bostadsgårdarna i Rasbranten men också för att uppnå ett bra möte med parkmark. Den detaljerade höjdsättningen säkerställer även en variation byggnadshöjd.

Inom ramen för stadsbyggnadsidén och med ambitionen att skapa bostadsgårdar och allmänna platser med höga vistelsevärden har byggrätterna gjorts så generösa som möjligt. Exploateringsstalet som reglerar byggnadens maximala byggnadsyta är mindre än byggrättens totala yta. Avsikten är att i så stor uträkning som möjligt säkerställa gårdskvaliteter m.m. och samtidigt utforma en så flexibel detaljplan som möjligt.

Bottenvåning

De flesta byggnader kommer att utföras med förhöjd bottenvåning för att kunna inrymma lokaler för centrumändamål, förskola/skola eller annan service och på så sätt skapa flexibilitet i användning över tid. Den förhöjda bottenvåningens fasad ska ge byggnaden en tyngd och robusthet med en upplevelse av att byggnaden "landar på marken". För att skapa ett upplevelse- och variationsrikt gaturum ska bottenvåningarnas fasader mot gata och torg utformas med hög gestaltungsambition, hög och beständig materialkvalitet samt stor omsorg om och väl utformade detaljer. Bottenvåningens fasad mot gata och torg ska ges en höjd på minst 3,5 meter. En trappning av bottenvåningarna utmed de sluttande gatorna eftersträvas för att förstärka och tydliggöra topografin. För att byggnaden ska upplevas "landa på marken" med en robust och "tung" bottenvåning, får maximalt 65 % av bottenvåningen utgöras av glaspartier.

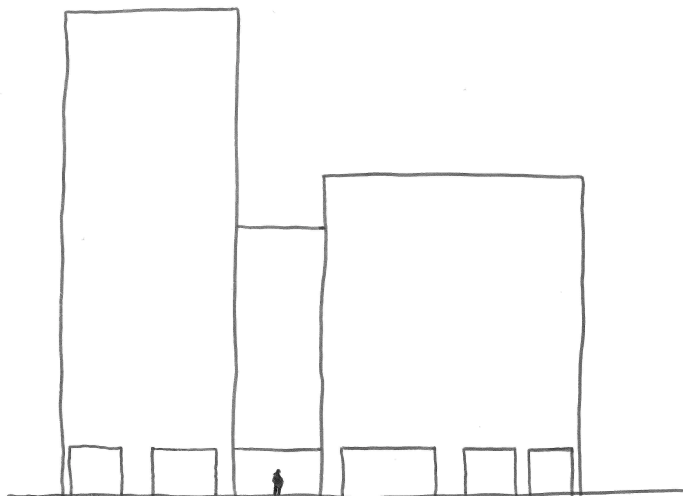

Illustration som visar bottenvåning som består till 65 % av glaspartier.

Entré, entrésituation

Huvudentréer ska placeras mot gata och utformas markerade i fasaden, men som en inordnad del av byggnadens gestaltning. De ska möjliggöra tillgänglig angöring och får gärna utföras som förhöjda entrépartier. I fasad direkt angränsande mot gata ska huvudentréer utföras indragna från gångbana med minst 0,5 meter för att skapa en halvoffentlig yta mellan entréhall och gata samtidigt samt för att skapa variation i fasadliv. Portiker och öppningar ska vara genomsiktliga för att skapa in- och utblickar.

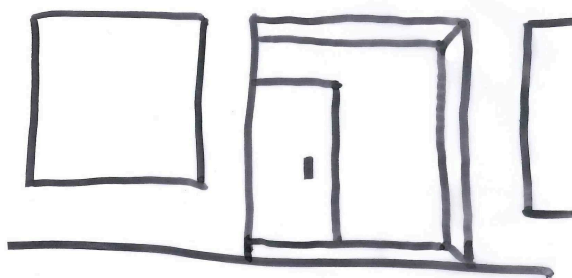
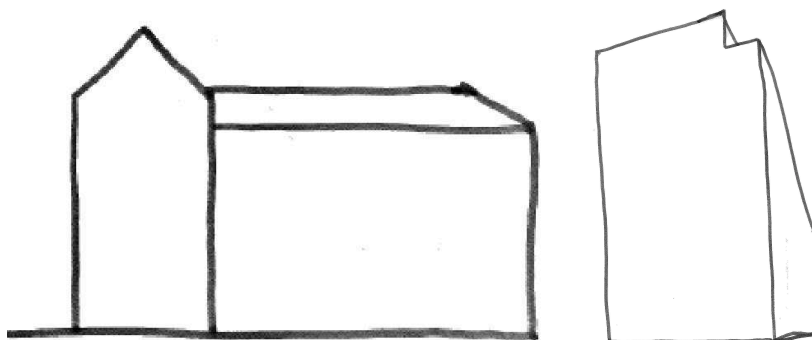

Illustration som visar indragen entré

Tak – 40 graders taklutning eller indragen takvåning

Ett sammanhållet taklandskap eftersträvas. En byggnads tak ska utföras inom den begränsningslinje som maximal taklutning 40 grader utgör eller den begränsningslinje som en minst 1,5 meter indragen och maximalt 4,5 meter hög takvåning utgör. Tekniska installationer ska integreras i byggnadsvolymen. För att förstärka fasadens avslut ska tekniska installationer placeras minst 2,0 meter från fasadliv mot allmän plats. I alternativet indragen takvåning kan indraget med fördel nyttjas som takterrass. Räckena på den indragna översta våningen ska göras genomsiktliga och dras tillbaka något från fasadliv för att förtydliga taklistens markering.

Illustrationer som visar tak som lutar 40 grader respektive indragen takvåning

Balkonger, burspråk

Balkonger och burspråk ska inarbetas i grundvolymen. Mot S:t Göransgatan får inte balkonger eller burspråk kraga ut från fasad dock medges franska balkonger eller indragna balkonger. Generellt tillåts balkonger och burspråk kraga ut maximalt 0,8 meter mot/över allmän mark. Mot Hornsbergs Strand är gaturummet generöst och balkonger tillåts här kraga ut maximalt 1,5 m. Bestämmelsen f2 innebär att balkonger, oavsett bredd, eller balkongband som sträcker sig runt byggnaden, får kraga ut maximalt 1 meter i genomsnitt per våningsplan. Vidare att en enskild balkong eller balkongband runt byggnaden får kraga ut maximalt 1,75 meter från fasad. Bestämmelsen medger en stor variation av balkonglösningar, bl.a. den illustrerad nedan.

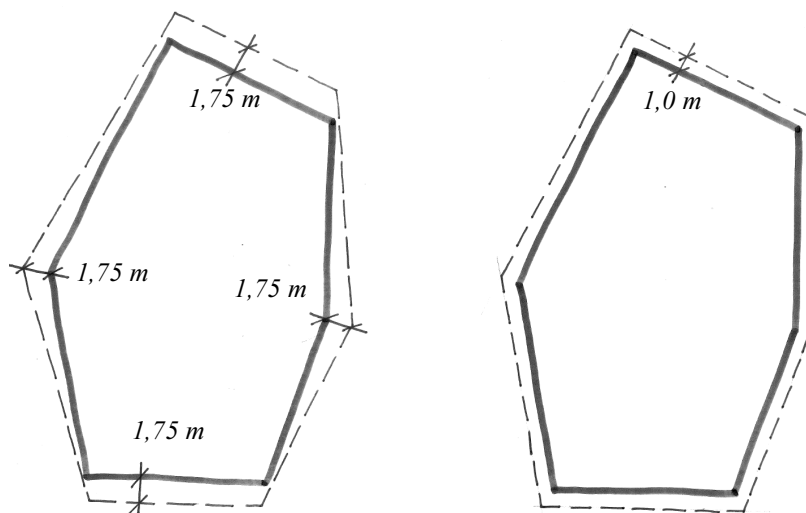

Illustration som visar 2 st möjliga balkongutformningar i enlighet med bestämmelsen i texten ovan. I alt 1 kragar balkongerna ut i genomsnitt 1,0 m och maximalt 1,75 m. I alt 2 kragar balkongerna också ut i genomsnitt 1,0 m. I alt 2 kan inte det maximala djupet utnyttjas eftersom genomsnittet redan är "uppfyllt". Fler alternativa balkongutformningar är möjliga.

Fasadmaterial, färgsättning

I Stadshagen är tegel ett dominerande fasadmaterial. Stora byggnadskomplex såsom St Görans Sjukhus, Electrolux samt flera av bostadsbyggnaderna söder om S:t Göransgatan är uppförda i tegel. Teglet är ofta murat i omsorgsfullt bearbetade mönster med subtila detaljer. Som kontrast till teglet är flertalet av byggnaderna på den norra sidan om S:t Göransgatan, exempelvis lamellhusen på stadshagsklippan, putsade i en variation av olika ljusa kulörer.

Fasadmaterial och färgsättning ska vara enhetlig och harmonisera samtidigt som hänsyn behöver tas till befintlig bebyggelse. I samrådsförslaget har byggnaders fasadmaterial och färgsättning inte studerats. Avsikten är att inför granskning studera materialval och färgsättning mer i detalj samt eventuellt införa planbestämmelser och/eller beskriva ambitionerna i stadsbyggnadsprogrammet.

Innehåll och funktioner

Blandade funktioner och tät bebyggelse ger ett tryggt och levande stadsliv. Stadshagen ska planeras för en hög funktionstäthet som ger bra underlag för god service, handel och hållbara transporter.

Parker	Stadshagsparken och Mariedalsparken
Torg	Centrala torget och Västra torget
Bostäder	1900 lgh (1200 br/500 hr/ 200 student lgh)
Idrott	2 st fotbollsplaner (7 och 11-spelplan, tennishall)
Skola	1 st skola (ca 650 elever)
Förskola	5 st förskolor (ca 320 barn)
Vård	Utbyggnad av S:t Görans sjukhus
Kommersiell service	Butiker/restauranger/caféer m.m.
Kontor	Kontorsytor
Parkering	0,5 p-pl/100 m ² BTA (bil) 2,5 p-pl/100 m ² BTA lgh (cykel) 1 större parkeringsgarage

Bostäder

Förslaget innehåller ca 1900 lgh fördelat på 12 delområden/kvarter. Totalt ingår 20 projekt fördelade på 17 byggherrar. Av lägenheterna planeras ca 500 som hyresrätter, ca 200 som studentlägenheter och ca 1200 som bostadsrätter. Ett gruppboende med 6 lägenheter ska inrymmas i Centralkvarteret och i §Rasbranten ska 9 servicelägenheter inrymmas.

Centrumändamål – butiker, kontor, utställningslokaler m.m.

För att främja stadslivet och "levande" gator medges generellt inom planområdet centrumändamål i bottenvåningen. Lägen där många människor passerar och vistas blir särskilt viktiga för kommersiell service, exempelvis S:t Göransgatan och torget, i dessa lägen ställs krav på att bottenvåningen mot gata ska användas för centrumändamål. Bestämmelsen om centrumändamål bidrar även till en högre våningshöjd och därigenom en högre bottenvåning mot gata.

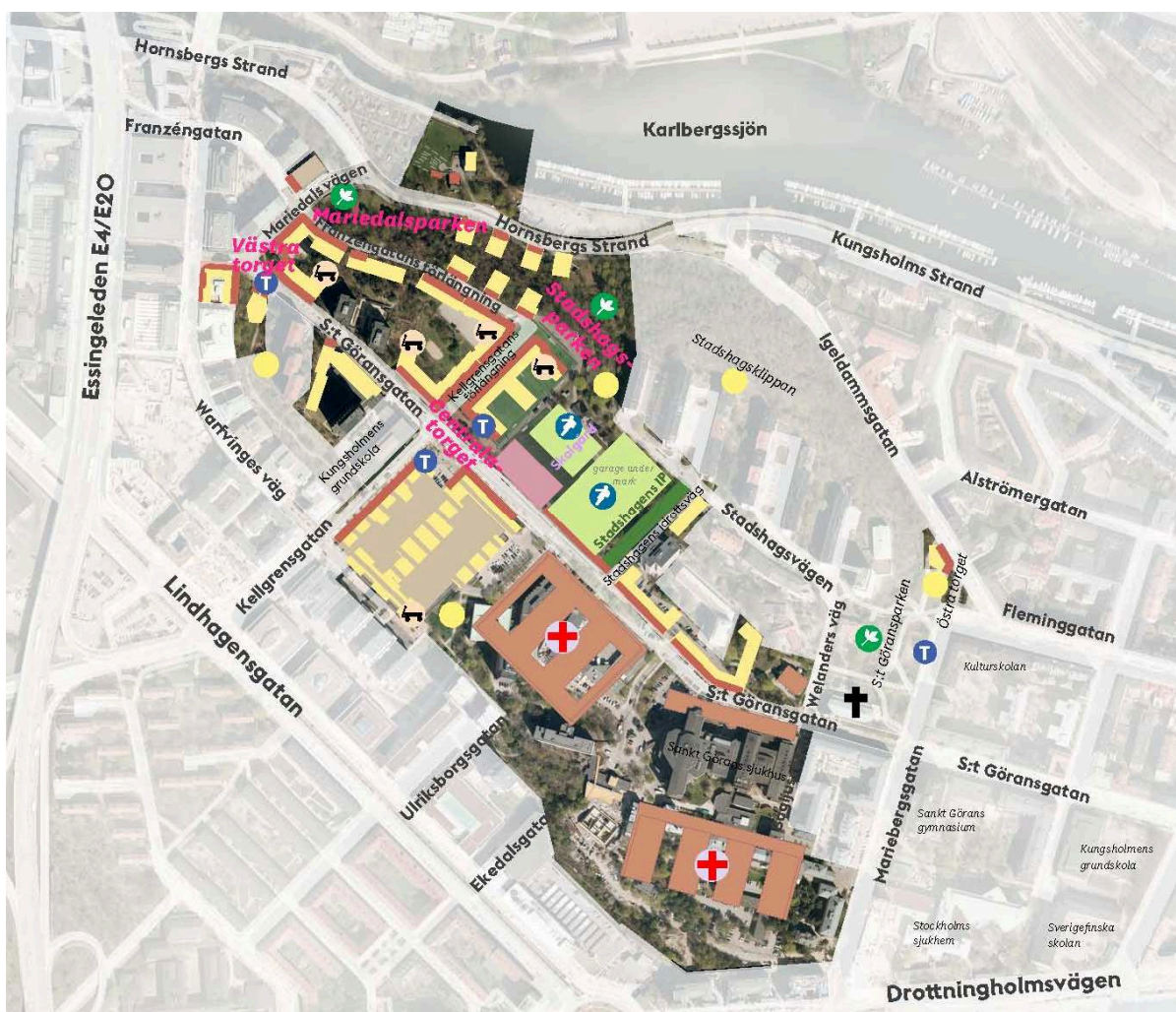

Illustration som visar föreslagna funktioner och användningar.

Skola

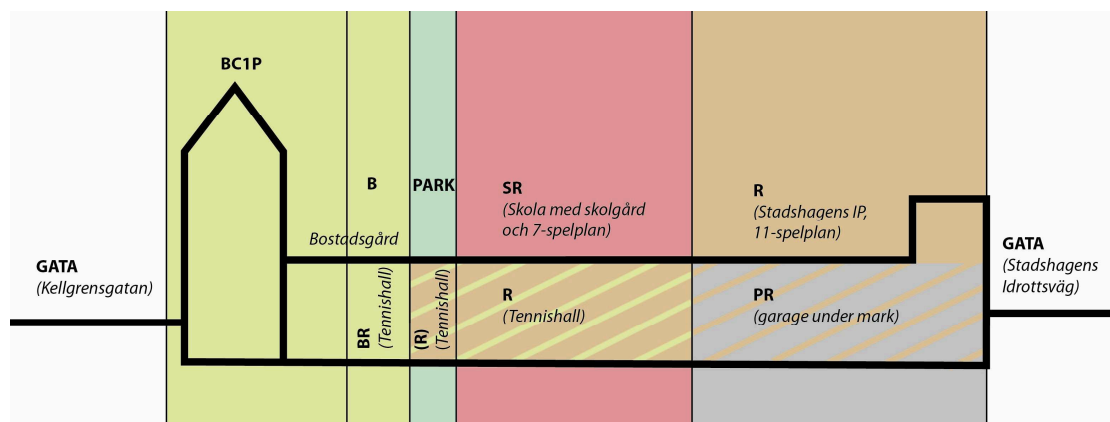
En ny grundskola (åk F-6) för ca 650 barn föreslås centralt i Stadshagen (centralkvarteret). Tillgängligheten till skolan via gång- och cykelkopplingar samt kollektivtrafik är mycket god. Skolgården är ca 6400 kvm stor vilket motsvarar ca 9 kvm/barn. En del av skolgården utgörs av en 7- spelplan för fotboll. Genom avtal mellan idrottsförvaltningen och utbildningsförvaltningen ska spelplanen användas av skolbarnen under skoltid och av klubbverksamhet under övrig tid. På skolgården i anslutning till spelplanerna finns en vändplan för idrottsplatsens servicefordon. Skolan angörs från S:t Göransgatan. Mot S:t Göransgatan finns även infart för gods som skolan nyttjar tillsammans med idrottsanläggningen som ligger under skolgården.

Förskola

Den föreslagna bebyggelsen bidrar till ett behov av ca 20 avdelningar förskola (sammanlagt ca 320 förskoleplatser). Förskolorna är placerade i storgårdskvarteret (8 avd), centralkvarteret (4 avd) och Gångaren 13 (Electrolux) (4 avd) och i västra kvarteret (4 avd). Förskolorna har placerats i närheten av parker som barnen kan använda utöver den egna förskolegården. Förskolegårdarnas storlek till ytan är ca 4 kvm/barn. Befintlig förskola på platsen för västra kvarteret (Primula) bedrivs idag genom tillfälligt bygglov. Ersättningsplats kommer att utredas i det fortsatta arbetet.

Idrott

Idrottsytorna på Stadshagens IP omdisponeras och planeras för en 11-spelplan, en 7-spelplan, läktare samt omklädnings- drift- och förådsutrymmen. Under skoltid är 7- spelplanen tänkt att användas som skolgård. Befintlig tennishall i Kristineberg flyttas till Stadshagen och placeras under skolgården, parkstråket och bostadskvarteret i nordväst. Entrén till tennishallen vetter ut mot det centrala torget. Under 11-spelplanen planeras för ett större garage med utfart mot Stadshagens idrottsväg. Skolan och idrottsanläggningen under skolgården har en gemensam infart för gods mot S:t Göransgatan.

Sektion som visar användningar i plankartan, över och under mark för centrala kvarteret. Bostadsdel avses tillsammans med tennishall utgöra en och samma fastighet.

Vård

St Görans sjukhus föreslås bygga ut sin verksamhet med två större byggnadsvolymer genom att dagens godsmottagning, driftlokaler och lokaler för psykiatrisk vård flyttas till den sydöstra delen av sjukhusområdet. Ny godsmottagning, ambulansinfart och parkeringsgarage ryms i bottenvåning/under mark i den nya psykiatribyggnaden i sydöst. När psykiatri flyttar från den västra delen finns möjlighet att riva de befintliga byggnaderna och uppföra en ny byggnad. Med den nya utvecklingen kommer transporter, parkering och hanteringen av varor och gods behöva ses över mer noggrant. Under en tid kommer St Görangatans nya läge och utformning få en temporär lösning på den södra sidan, mellan Electrolux och Stadshagens Idrottsväg, för att möjliggöra både befintlig situation med byggnader och föreslagen byggnation. Inom sjukhusområdet pågår prövning av flera olika utvecklingsåtgärder i flera bygglovsansökningar som ryms inom gällande plan, bl.a. ny byggnad längs med S:t Görangsgatan som delvis rymmer ny akutmottagning.

Konst

Utbudet av offentlig konst i området är begränsat vilket också framkommit genom tidigare medborgardialog. Inför granskning kommer det att utredas om och på vilket sätt konst kan arbetas in i projektet genom 1 % -regeln som anger att en procent av ett projekts budget vid ny-, om- och tillbyggnad ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Avsikten är att det ska gälla såväl kommunala bolag, förvaltningar och byggherrar. Platser som bedöms som särskilt lämpliga för konst är torg, parker, promenadstråk och större bostadsgårdar.

Kontor

En utökning av befintlig kontorsverksamhet föreslås inom Gångaren 13 (Electrolux) och Glädjen 9 (Akademikerförbundet). För Electrolux planeras nya byggnader mot omgivande gator och påbyggnad av befintlig högdel i kvarterets centrala del. För Akademikerförbundet planeras en påbyggnad.

Parkering

Bil

Bilparkering för nya bostäder kommer att ordnas i garage inom respektive fastighet eller i nytt gemensamt garage under den planerade 11-spelplanen med ca 350-400 platser. Det gemensamma garaget planeras Stockholm Parkering förvalta. För att tillgodose parkeringsbehovet ska respektive byggherre som inte uppfyller parkeringsnormen i eget garage ansluta sig genom s.k. parkeringsköp.

För att klara angöring, besöksparkering och bussuppställning för idrottsplatsen finns utrymme för parkerings- och angöringsfickor på båda sidor av S:t Göransgatan öster om Kellgrensgatan och på den nya delen av Kellgrensgatan. På Hornsbergs Strand och den förlängda delen av Franzégatan blir det möjligt med parkering på ena sidan av gatan. Motstående sida förutsätts få parkeringsförbud vilket medger kortare stopp för på- och avstigning, varuhantering med mera. S:t Göransgatan, väster om Kellgrensgatan, Mariedalsvägen samt Stadshagens Idrottsväg förutsätts av utrymmesskäl få parkeringsförbud på båda sidor, åtminstone under dagtid. Även här blir det möjligt att stanna för på- och avstigning, varuhantering samt ordna enstaka platser för handikapparkering. Nuvarande parkeringsmöjligheter på Stadshagsvägen förändras ej.

Parkeringstalet är föreslaget till 0,5 platser/lgh (lgh=100 kvm ljus BTA). Parkeringstalet är satt utifrån kollektivtrafikläge, läge i staden och vad som föreslagits i tidigare projekt i närområdet.

Cykel

För cykel föreslås 2,5 platser/lgh (lgh=100 kvm ljus BTA) som parkeringstal. Cykelparkering löses inom den egna fastigheten, varav den största delen löses inomhus och i viss del på gård. Viss parkering kommer finnas på allmän mark, så som i anslutning till torg och parker.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken till området kommer fortsatt vara mycket god. I och i anslutning till området finns både Stadshagen och Frid-

hemsplans tunnelbanestationer. Underlaget för busstrafik förbättras i och med nya bostäder och busslinjer med hög turtäthet förväntas finnas i stadsdelen även framöver. Vissa hållplatslägen kan komma att flyttas eller anpassas till nya höjd- och sidlägen.

Förslaget och medborgardialogen

Planen skapar förutsättningar för en aktiv stadsmiljö med blandade funktioner och intressant varierad arkitektur. Nya och uppgraderade offentliga rum i form av gaturum, torg och parker skapar struktur och ökad trygghet i området. Kring knutpunkter skapas nya inbjudande mötesplatser och med ett ökat antal bostäder förbättras förutsättningarna för ett brett serviceutbud och kommersiell service i strategiska lägen. Den orörda naturen och utsiktsklippan bevaras, görs mer tillgänglig och trygg. Idrotten kommer fortsatt vara tydligt inslag i Stadshagen och de historiska miljöerna bevaras i stor utsträckning.

Teknisk försörjning

Dagvattenhantering

Dagvatten kommer och omhändertas genom fördröjning i s.k. ”skelettjordar” för trädplanteringar på S:t Göransgatan och Kellgrensgatan norr om S:t Göransgatan. Ny dagvattenledning kommer byggas i S:t Göransgatan/Mariedalsvägen som mynnar ut i Mariedalsparken vid utlopp 5 där del av parken kommer att användas för flödesutjämning, infiltrering och rening i form av ett s.k. svackdike. Eventuellt kan det behövas en ny större utloppsledning till Karlbergssjön. Vid utlopp 5 kan det bli aktuellt med anläggningar i nya ytor eftersom allt tillkommande dagvatten inte kan utjämnas i gatornas planerade växtbäddar. Se bilagd dagvattenutredning för mer information.

På kvartersmark ska lokalt omhändertagande (LOD) av dagvatten ske i så stor utsträckning som möjligt.

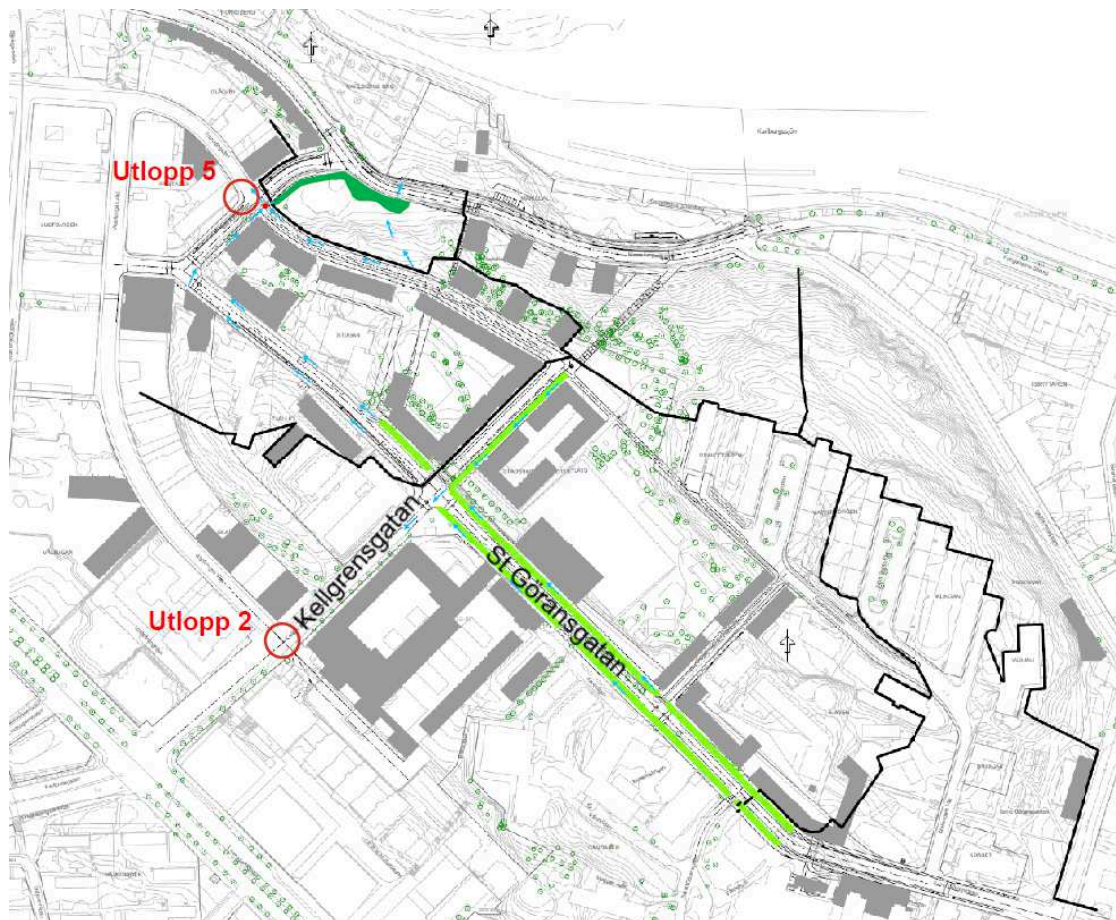

Illustration som visar föreslagana åtgärder på gatu- och parkmark.

El

Inom området behövs nya ledningar för att försörja den nya bebyggelsen med el. I förlängningen av Kellgrensgatan behövs en ny elnätstation. Staden kommer inför granskningen utreda ny placering under mark i samråd med Fortum.

Vattenförsörjning och spillvatten

Nya kvarter/fastigheter ansluts till det kommunala vatten- och avloppssystemet som finns inom området. Anslutning sker även till befintliga nät för el, tele, fjärrvärme. Det finns även gasledningar dragna i området.

Avfallshantering

Den nya bebyggelsen föreslås lösa sin avfallshantering genom mobil sopsug eller nedsänkta/upphöjda sopkasuner. Sopbil stannar längs med gata för tömning.

Energiförsörjning

För samtliga byggnader i planområdet gäller energianvändning om högst 55 kWh/kvm. Energianvändning regleras i ett avtal mellan Stockholms stad och byggherrar.

Räddningstjänst

Planförslaget beaktar behovet av framkomlighet och uppställningsplats för brandkårens räddningsfordon och övriga servicefordon. Avståndet mellan räddningstjänstens fordon och punkten för räddningsinsats ska vara maximalt 50 meter. Föreslagna byggnader kan nås via allmänna gator eller kvartersgator. Delar av Stadshagens idrottsväg och förlängningen av Franzégatan lutar 8 %, övriga nya gator är tillgängliga och lutar mindre än 5 %. Sjukhusets två nya byggnader kan nås via allmänna gator eller kvartersgator. Portiker till gårdar utformas så att gårdarna blir tillgängliga för räddningstjänstens fordon, d.v.s. med en fri höjd på minst 4,7 meter.

Konsekvenser

Behovsbedömning

Stadsbyggnadskontoret bedömer att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som åsytas i PBL (2010) 4 kap 34§ eller MB 6 kap 11§ att en miljöbedömning behöver göras.

Planförslaget överensstämmer med gällande översiktplan. Planförslaget bedöms inte strida mot några andra kommunala eller nationella riktlinjer, lagar eller förordningar. Planförslaget berör inte område av nationell, gemenskaps- eller internationell skyddsstatus. Den planerade verksamheten bedöms inte medföra väsentlig påverkan på miljö, kulturarv eller människors hälsa.

Underlag inför ställningstagandet är inhämtad från Stadsmuseet, Brandförsvaret och miljöförvaltningen som delar kontorets bedömning. De miljöfrågor som har betydelse för projektet har studerats under planarbetet och redovisas nedan.

Strandskydd

Generellt strandskydd om 100 meter från i den norra delen av detaljplaneområdet förslås upphävas. Särskilda skäl enligt 7 kap 18 c-d §§ miljöbalken anses föreligga.

Gällande föreslagen bebyggelse söder om Hornsbergs Strand, i Rasbranten, bedöms marken genom befintlig väg vara väl avskild från området närmast strandlinjen och därmed sakna betydelse för strandskyddets syften. Mot bakgrund av dessa förutsättningar bedöms behovet av bostäder, som är ett mycket angeläget intresse, väga tyngre än strandskyddsintresset i denna del.

På fastigheten Mariedal 1, mellan strandlinjen och Hornsbergs Strand, ligger Mariedals gård. Bebyggelsen och trädgårdsanläggningen är av stort kulturhistoriskt intresse och det är därmed ett angeläget intresse att helheten som gården med byggnader och trädgård utgör bevaras. I detaljplanen har långt gående bevarandebestämmelser införts. Mellan Mariedals gård och Karlbergssjön finns en drygt 10 meter bred fri passage i form av en strandpromenad på allmän plats. Mot bakgrund av ovan bedöms bevarandeintresset väga tyngre än strandskyddsintresset i denna del.

En liten del i väster av fastigheten Mariedal 1 används av hävd sommartid för uppställning av båtar. Angränsande detaljplan i öster medger uppställning av båtar. I sammanhanget med Mariedals gård i väster och båtuppställningsytan i öster, som har stöd i gällande detaljplan, bedöms marken här vara i anspråktagen på ett sätt som gör att den saknar betydelse för strandskyddets syften. Mellan båtuppläggningsplatsen och Karlbergssjön finns en drygt 10 meter bred fri passage i form av en strandpromenad på allmän plats. Mot bakgrund av ovan bedöms befintlig markanvändning väga tyngre än strandskyddsintresset i denna del.

Park- och naturmiljö

Merparten av naturmarken på Stadshagsklippan bevaras och de naturvärden som finns här bedöms inte påverkas negativt. Föreslagen bebyggelse placeras där berget redan är ansatt. Inte heller bedöms värdet för den biologiska mångfalden som naturen har här påverkas negativt. Förutsättningarna för att skyddsvärda arter som t.ex. Tallticka, Stenknäck och Berguv ska kunna finnas kvar som värdefulla inslag i naturen bedöms vara goda, även vid ett genomförande av detaljplanen.

Naturområdena i stadsdelen kommer i större utsträckning komma boende och besökare till gagn genom flera nya gångkopplingar.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Området är beläget inom avrinningsområdet för ytvattenförekomen Mälaren-Ulvsundasjön för vilken fastställda miljö kvalitetsnormer ska följas.

Planområdet ingår i sekundär skyddszon för Östra Mälarens vattenskyddsområde. Både med hänsyn till Östra Mälarens vattenskyddsområde och till miljö kvalitetsnormerna för vatten är det

viktigt att planens genomförande inte medför en negativ påverkan på vattenkvaliteten.

Planförslaget bedöms påverka möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten positivt eftersom mängden näringsämnen och förorenande ämnen som idag tillförs Mälaren-Ulvsundasjön minskar med ett genomförande av planen. Belastningen av de fyra ämnena tributyltenn (TBT), bly (Pb), kvicksilver (Hg) och antracen (ANT) ska vara lägre efter exploatering inklusive åtgärder än innan exploatering. Belastningen av näringsämnena fosfor (P) och kväve (N) i dagvattnet från Stadshagen bör inte öka utan helst minska.

Dagvattenhantering

I Stockholm gäller tillsvidare att man skall dimensionera ledningar för ett regn med återkomsttiden 10 år, vilket ökas med en klimatfaktor på 1,2. Det senare innebär att flödet ökas med 20 % för att beakta climateffekten. I planområdet exploateras större ytor jämfört med idag vilket ger ökade maxflöden från området. Dessa flöden skall ledas in i anslutande befintliga ledningar som normalt dimensionerats för att klara flöden upp till ett 2-årsregn utan klimatfaktor. Detta medför att befintliga ledningar i många fall inte klarar de nya dimensionerande flödena.

Det bedöms behövas större volymer för flödesutjämning än vad som kan skapas i föreslagna anläggningar i gatorna till utlopp 2 vid Kellgrensgatan. Allt tillkommande dagvatten kan inte utjämnas i gatornas planerade växtbäddar varför det kan bli aktuellt med anläggningar i nya ytor. Vid utlopp 5 bedöms utjämningsbehovet kunna klaras om man utnyttjar ytor i parken nedströms för flödesutjämning av dagvattnet från detta område, men eventuellt kan det behövas en ny större utloppsledning till Karlbergssjön.

Dagvattenhanteringen kommer att fortsätta utredas inför granskning av detaljplanen.

Landskapsbild

Av den totalt ca 14 ha stora parkmarken i stadsdelen, där även idrottsplatsen är inräknad, föreslås ca 3,3 ha exploateras. Det är främst i den nordvästra delen mellan Stadshagens Idrottsväg och Mariedalsvägen som park- och naturmark samt öppna ytor tas i anspråk för bostadsbebyggelse och idrottsanläggning, m.m. Följaktligen kommer förändringarna avseende upplevd grönska och sammanhållen naturmiljö att bli påtagliga här.

Stadshagsberget som sammanhängande grön front bryts av den föreslagna bostadsbebyggelsen i Rasbranten. Det är på en begränsad sträcka och mycket parkmark sparas mellan föreslagen ny bebyggelse och befintlig bebyggelse i öst och väst. Det bedöms bidra till att upplevelsen av Stadshagsklippan som en tydlig grön front i huvudsak består. Bebyggelsen i Rasbranten utgörs av punkthus, med en remsa parkmark emellan, vilket möjliggör passage genom kvarteret för allmänheten.

Det stora inslaget av grönska mellan husen som sätter karaktären på stadsdelen bevaras i de östra delarna av Stadshagen då de ej ingår i detaljplanen. Upplevelsen av S:t Göransgatan och de västra delarna av stadsdelen som "gröna" kommer att förändras väsentligt eftersom det är här som ny bebyggelse föreslås. S:t Göransgatan och Kellgrensgatan kommer att upplevas som täta stadsgator kantade av bebyggelse och trädplanteringar. Huvudstråkens ändrade karaktär påverkar upplevelsen av hela stadsdelen, även om stora delar av stadsdelen lämnas orörda. Upplevelsen av stadsdelen som "grön" förstärks dock av att parker och naturområden görs mer tillgängliga och tydliga i strukturen jämfört med idag.

Sjukhusparken kommer om föreslagen bebyggelse uppförs att påverkas kraftigt negativt. I sjukhusparken södra del medges ingen bebyggelse, men i övrigt kan fastigheten tas i anspråk för bebyggelse med konsekvensen att stora delar av parkmarken försvinner. Inför granskning bör bevaransvärda parkmiljöer och parkstråk inom sjukhusområdet identifieras och säkerställas i detaljplanen.

För fastigheten Glaven 6 föreslås två alternativa användningar med respektive bebyggelseförslag. Den ena innebär ett bevarande av bebyggelse och delvis utemiljö och den andra en omdaning av fastigheten i samband med byggande av bostäder. Bostadsalternativet skulle innebära att en väl gestaltad och tidstypisk vårdbyggnad inklusive trädgård med höga kulturhistoriska värden försvinner.

Stadsbild

Föreslagna ändringar i gatustrukturen och ny bebyggelse innebär att stadsbilden i Stadshagen förändras. Stadsdelen kompletteras med nya stads- och gatumiljöer och karaktärsdrag som inte är framträdande idag. S:t Göransgatan och Kellgrensgatan som är de

två huvudstråken i stadsdelen ändrar karaktär och kommer att upplevas som innerstadsgator. Ur ett övergripande perspektiv kommer detta att bidra till en mer upplevelserik stadsmiljö, där de nya täta kvarteren och gatorna i de centrala och västra delarna står i kontrast till den mer upplösta befintliga strukturen i öst och i norr.

Väster om Kellgrensgatan kommer bebyggelsen längs S:t Göransgatan att utgöras av en blandning mellan ny och äldre bebyggelse. Detta underlättar läsbarheten av de historiska lagren. Öster om Kellgrensgatan kommer bebyggelsen att utgöras av ny bebyggelse, vilket försvårar historisk läsbarhet.

Den så karaktäristiska ”gröna” förkastningsbranten som Stadshagsklippan utgör från långt håll bevaras i huvudsak. De föreslagna punkthusen i Rasbranten bidrar dock till att upplevelsen av Stadshagsklippan ändrar karaktär. Upplevelsen av Stadshagsklippan som grön front och som ”fundament” till lamellhusbebyggelsen på höjden bedöms dock vara fortsatt dominerande. Även lokalt bedöms upplevelsen av stadshagsklippan som oexploaterad natur i huvudsak bestå, med hänsyn till den begränsade yta som tas i anspråk för ny bebyggelse.

På platsen där Stadshagens IP ligger föreslås en ny idrottsanläggning integreras med skola, bostäder, en idrottshall under jord, ett parkeringsgarage under fotbollsplanen och mot S:t Göransgatan lokaler för centrumändamål. I kombination med tunnelbaneuppgångar, nya torgbildningar och kommersiella lokaler längs gatorna utvecklas platsen till stadsdelens självklara centrum med många olika användningar och målpunkter som överlagrar varandra. Samtidigt behålls idrotten väl synlig och som ett självklart inslag i stadsbilden. Det karaktäristiska stora öppna stadsrummet i den centrala delen av Stadshagen finns kvar om än i utvecklad form.

Planförslaget medger bebyggelse inom sjukhusområdet som är betydligt mer omfattande än dagens. Längs med södra sidan på S:t Göransgatan, på en sträcka om ca 300 m, kan bebyggelse motsvarande 10 bostadsvåningar uppföras. Ur ett stadsbildsperspektiv kan ett så högt hus längs en lång sträcka på en gata med innerstadsmått, upplevas som främmande. Då bebyggelsen ligger i sydväst kommer stora delar av gatan och bebyggelsen på norra sidan av gatan att skuggas p.g.a. byggnadshöjden. Sammantaget bedöms konsekvensen av detaljplanen i den här delen vara, att bebyggelse i en för stadsdelen Stadshagen och innerstaden främ-

mande skala och omfattning kan uppföras. Hur sjukhusets behov kan samordnas med intentionerna att åstadkomma en attraktiv och funktionell stadsmiljö med attraktiva stadsgator anpassade för den gående och cyklande människan ska utredas inför granskning av planen.

Kulturhistoriskt värdefull miljö

Konsekvenser för de övergripande värdena

De viktiga landskaps- och bebyggelsemässiga gränserna påverkas framför allt i den norra och västra delen av planområdet. Bebyggelsen längs Hornsbergs Strand och kring tunnelbaneuppgången i väster uppförs på tidigare oexploaterad mark. Stadsdelens gräns kommer i större utsträckning än idag att utgöras av bebyggelse. Att via ny bebyggelse stärka sambanden mellan Stadshagen och kringliggande stadsdelar är ett av flera viktiga syften med planen. Som helhet bedöms inte planförslaget innebära att karaktären på dessa viktiga gränser påverkas påtagligt negativt. Strukturen och bebyggelsen i planförslaget bedöms vara underordnad platsens naturliga terräng samt inordna sig väl i befintlig struktur.

Stadsdelen föreslås förtätas och de befintliga stads- och gaturummen kommer att förändras. De delar av Stadshagen som bidrar till upplevelsen av storskaliga stadsrum påverkas inte påtagligt eller i mindre omfattning. Det gäller exempelvis bebyggelsen på Stadshagsberget som inte påverkas och Stadshagens IP som omvandlas, men där funktionerna och därmed det storskaliga stadsrummet behållas. Dock ändras upplevelsen av att röra sig i stora och upplösta stadsrum i och med att gaturummen i stor utsträckning ges en mer rumsligt avskärmad karaktär med föreslagna bebyggelse.

S:t Göransgatans betydelse som öst-västlig huvudled kvarstår. I huvudsak ligger gatan kvar i samma sträckning förutom i den östra delen där den dras i ett något sydligare läge jämfört med idag. Flytten av gatan bedöms inte påtagligt bidra till att den historiska läsbarheten minskar.

Konsekvenser för bebyggelsen

Planen innehåller för merparten av sjukhusområdet inte några bevarande- eller varsamhetsbestämmelser, undantaget den äldre bebyggelsen i den östra delen. Det befintliga sjukhusområdet och de värden som finns där, med hänsyn till miljön som helhet och enskilda byggnader, kan vid ett genomförande av planen komma

att ersättas i princip helt av ny bebyggelse, med uppenbar risk för att merparten av de kulturhistoriska värdena går förlorade.

Planförslaget medger en omfattande byggrätt för bostäder, m.m. i kvarteret Gångaren 13 och innehåller här inga bevarande- eller varsamhetsbestämmelser. Bebyggelsen i kvarteret kan, genom att den kompletteras och byggs på eller genom att befintlig bebyggelse ersätts med ny, komma att helt ändra karaktär. Sammantaget kan den exteriöra samhörigheten med St Görans sjukhus och Kungsholmens skola och de värden som detta innebär komma att gå förlorade.

För fastigheten Glaven 6 innehåller planförslaget två alternativa användningar, ett alternativ med användningen vård och ett alternativ där användningen föreslås vara bostäder. I alternativet ”vård” föreslås även en varsamhetsbestämmelse att ta hänsyn till vid eventuell om- och påbyggnad. Alternativet ”bostäder” innebär att befintlig bebyggelse på fastigheten kan rivas. På fastigheten ligger det sk Lilla hemmet uppfört i början av 1900-talet och som idag inrymmer Barn- och Ungdomspsykiatrisk vård. Byggnaden med gårdsmiljön är en av det mest kompletta kulturmiljöerna i området och har mycket höga kulturhistoriska värden. Ett genomförande av planförslaget enligt alternativ 1 medför att befintlig bebyggelse bevaras. Däremot bedöms befintlig bebyggelsekaraktär ”hus i park” inte upplevas lika tydlig. Ett genomförande av planförslaget enligt alternativ 2 medför att befintlig byggnad rivs med konsekvensen att en byggnad och en kulturmiljö med mycket höga kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värden försvinner. Det innebär vidare att läsbarheten av historiska lager försvåras och att strukturen ”hus i park” med gott om rymd och grönska går förlorad.

Den långa kontinuiteten av idrottsverksamhet i stadsdelen kvarstår då platsen där Stadshagens IP ligger idag även fortsättningsvis föreslås användas för idrottsändamål. Ett genomförande av planen medför att en 11-spelplan för fotboll försvinner och att idrottsanläggningen som helhet byggs om. Detaljplanen innehåller inga bevarande- eller varsamhetsbestämmelser vilket innebär att kulturhistoriskt intressant bebyggelse som klubbhusbyggnaden och ”den gamla paviljongen” kan rivas. Kan inte paviljongen rymmas inom området bör det innan planen går ut på granskning utredas om och var den kan flyttas.

Lamellhusen på Stadshagsberget påverkas inte av planförslaget. De punkthus och lamellhus som dominerar silhuetten idag kommer att fortsätta dominera silhuetten.

Mariedal bevaras i sin helhet och planen innehåller långtgående bevarande- och varsamhetsbestämmelser.

Trafik

Den planerade bebyggelsen, inklusive utbyggnad och utveckling av verksamheten inom Sankt Görans sjukhusområde, bedöms alstra cirka 3000 fordon/dygn. Det är enbart S:t Göransgatan och Kellgrensgatan som kommer att få märkbara tillskott jämfört med idag. Trafiken bedöms på S:t Göransgatan öka med ca 1000 fordon/dygn och på Kellgrensgatan med ca 2000 fordon/dygn.

Störningar och risker

Buller

Föreslagen bostadsbebyggelse bedöms genom avstegsfall A eller B enligt Stockholmsmodellen klara riktvärdena för buller.

I vissa utsatta lägen kan det bli svårt att klara kraven vid byggnation av enkelsidiga lägenheter eftersom bullernivåerna här kräver tyst sida. Vid vissa utsatta lägen, där det inte är möjligt att få till tyst sida kommer det att krävas speciallösningar i form av bullerskyddande burspråk, delvis inglasade balkonger, balkonger med avskärmning för att få till en tyst uteplats eller ett öppningsbart fönster mot fasad med lägre bullernivå än 55 dB(A) med inglasningar. Även vid utsatta uteplatser krävs i vissa lägen avskärmade åtgärder.

För skolgård och förskolegård ska riktvärdena för buller uppfyllas, detta ska säkerställas inför granskning av detaljplanen. Eventuellt störande buller för närliggande bostäder, från förskole- och skolgårdar samt idrottsplatsen, bör utredas inför granskning.

Industribuller från St Görans sjukhus och eventuella åtgärder som kan behöva vidtas för att klara riktvärdena för planerade bostäder angränsande till sjukhuset bör utredas innan granskning. Även andra eventuella störningar från ”det framtida” sjukhuset bör utredas.

För mer detaljerad information om respektive kvarter och hur bullerstörningar från trafik kan hanteras för att klara riktvärdena, se tillhörande bullerutredningar.

Luft

Ett genomförande av planen bedöms inte medföra att miljökvalitetsnormerna för luft överskrids inom planområdet.

Flygtrafik

Risken för att ett flygplanshaveri skulle påverka planförslaget bedöms i detta arbete som mycket liten. Närheten till Bromma flygplats bedöms därför ej innebära krav på riskhänsyn vid exploatering inom området annat än genom att följa de krav på hinderfria ytor som Transportstyrelsen kräver.

Essingeleden – farligt gods, individ- och samhällsrisk

Essingeleden är en av Sveriges mest trafikerade vägar med ca 160 000 fordon/dygn. Andelen tung trafik utgör ca 10 %. Den är vid passagen över aktuell del av Kungsholmen utförd som motorväg med tre filer i sydlig riktning och fyra i nordlig riktning försedda med avåkningsräcken och åtskilda av en mittbarriär. Den skyltade hastigheten är 70 km/tim.

Den framtida situationen på Essingeleden är svår att bedöma i och med nya trafiklösningar som bl.a. Förbifart Stockholm. När den är färdigställd är det troligt att Essingeleden avlastas på trafik, framförallt tung genomfartstrafik.

Enligt länsstyrelsen ska möjliga risker studeras vid exploatering närmare än 150 meter från en riskkälla. Länsstyrelsen i Stockholms län anger följande skyddsavstånd som minsta avstånd som bör hållas mellan bebyggelse och infrastruktur med transporter av farligt gods:

Typ av bebyggelse	Avstånd
Bebyggelsefritt	25 m
Tät kontorsbyggnad	40 m
Sammanhållen bostadsbebyggelse	75 m
Personintensiv verksamhet	75 m

Avsteg kan göras om risknivån bedöms som låg eller om man genom att tillämpa säkerhetshöjande åtgärder kan sänka risknivån.

Essingeledens funktion som genomfartsled och nationellt viktig väg innebär att flera olika typer av transporter av farligt gods transporteras här. Det innebär komplexa förutsättningar för risk-

hantering. Den största risken är förknippad med transporter av drivmedel, vilket främst påverkar det närmsta området runt leden. En viss risk för olyckor som leder till utsläpp av gas eller explosion förekommer och exponerar ett större omland runt vägen.

Planerad bostadsbebyggelse ligger 82 meter från Essingeleden. Mellan föreslagna bostäder och Essingeleden ligger befintlig bebyggelse med verksamheter. Dock bidrar en gata mellan två av byggnaderna med verksamheter till att det är hindersfritt mellan föreslagen bostadsbyggnads fasad och Essingeleden. Gatan lutar från föreslagen bostadsbyggnad mot Essingeleden.

Ingen särskild riskutredning har tagits fram. Riskutredning och planbeskrivning tillhörande "Detaljplan för del av fastigheten Kristineberg 1:10 i Kristineberg m.fl., Dp 2011-09773-54" har studerats då förutsättningarna är likartade. I ovan nämnda plan angavs följande åtgärder för att individrisknivån för kontorsbebyggelsen skulle bli acceptabel:

- Byggnader placeras minst 25 meter från Essingeledens vägkant.
- Områden utomhus mellan byggnader och Essingeleden utformas så att de inte uppmuntrar till stadigvarande vistelse.
- Fasader inom 30 meter från Essingeleden ska utföras i obrännbart material samt med fönster/glaspartier i lägst härdat och/eller laminerat glas som klarar uppvärmning till 300°C under 30 minuter.
- Utrymning ska vara möjligt mot en trygg sida.
- Inom 40 meter från Essingeleden ska byggnaders stommar dimensioneras för att förhindra fortskridande ras. Dimensionerande kraft motsvarar en explosion med 100 kg massexplсивt ämne som sker på Essingeleden på ett avstånd av 25 meter från husfasad.
- Friskluftsintag placeras så att friskluft tas från en skyddad sida.

Föreslagen bostadsbebyggelse (i aktuell detaljplan) ligger över av länsstyrelsen rekommenderat minimiavstånd. I riskanalys tillhörande plan med liknande förutsättningar i närområdet föreslås åtgärder inom 25-40 meter från vägkant. Med anledning av ovan bedöms inga åtgärder behöva vidtas för planerade bostäder för att individrisknivån ska bli acceptabel.

För att studera hur samhällsrisk reduceras genom olika skyddsåtgärder gjordes i ovan nämnda riskanalys en känslighetsanalys. Analysen visade att beräkningar av samhällsrisk i ett tätbebyggt område är mycket komplicerade och involverar en lång rad parametrar.

Den enda effektfulla åtgärden som beräkningsmässigt kan verifieras och som kan regleras av en detaljplan är att minska antalet utsatta genom att minska exploateringen kraftigt eller inte bygga alls. I nordvästra Kungsholmen skulle detta medföra att stora områden som planerats för stadsutveckling eventuellt förblir obebyggda. Denna stadsbyggnadspotential, med framförallt bostäder och kontor, kan inte ersättas med andra lika centrala områden som har lika goda förutsättningar att skapa en attraktiv och hållbar stadsbebyggelse.

En alltför ensidig tillämpning av riskhänsyn i den fysiska planeringen skulle leda till att önskvärd hållbar utveckling av Stockholm avsevärt försvåras. Det är därför angeläget att hitta sätt att hantera samhällsrisker så att stadens expansion och förtätning inte motverkas.

Enligt kontorets uppfattning är dagens moderna samhälle förknippat med vissa risker som människor accepterar samtidigt som beredskapen för eventuella olyckor är avsevärt större än i andra delar av landet. Stadsbyggnadskontoret bedömer att det i Stockholms stad inte finns utrymme att utveckla staden och samtidigt undvika alla de faror som stadens infrastruktur medför.

Den täta, hållbara och levande staden som många efterfrågar medför också att befolkningen kan acceptera mer störningar och större risker, orsakade av en stor befolknings transportbehov och konsumtion, än vad befolkningen i mindre orter eller på landsbygd kan acceptera. Med hänsyn till ovan anser stadsbyggnadskontoret att Stockholms stad, inom ramen för den fysiska planeringen, i möjligaste mån har hanterat de förhöjda risknivåerna och att den är tolerabel med hänsyn till de värden och kvaliteter som detaljplanen medför.

Översvämningsrisker

Den lägst belägna delen av planområdet där det planeras för ny bebyggelse är delen längs med den södra sidan av Hornsbergs Strand. Bebyggelsen ligger här på mellan 6-11 meter över nollplanet (motsvarande drygt 5-10 meter över Mälarens medelvattennivå). Risker att denna bebyggelse inom överskådlig tid skulle

drabbas av översvämning på grund av förhöjda vattennivåer i Mälaren bedöms som mycket liten.

Befintlig huvudbyggnad vid Mariedals trädgård ligger som lägst på ca 3,5 meter över nollplanet vilket är över den av länsstyrelsen rekommenderade lägsta nivån för sammanhållen bebyggelse på 2,7 meter över nollplanet (RH 2000).

I samband med exploateringen är det viktigt att det inte skapas instängda ytor på exempelvis torg och innergårdar. För att undvika översvämningar och skador på fastigheter är det viktigt att beakta höjdsättningen i det vidare arbetet med detaljplanen.

*Instängda områden med risk för översvämning inringade med rött.
(Bild: WSP)*

Ljusförhållanden och lokalklimat

Ljusförhållanden och lokalklimat bedöms i huvudsak som goda. I kvarter av begränsad storlek finns risk för att ljusförhållandena på gården och i lägenheterna på de nedersta våningarna inte är tillräckligt bra. Även i bostäderna på norra sidan om S:t Göransgatan mittemot St Görans sjukhus finns risk för att ljusförhållandena inte är tillräckligt bra. Inför granskningen av detaljplanen bör soljusförhållandena på gårdar redovisas och dagsljusförhållandena utredas i bostäder där det kan misstänkas vara "för mörkt".

Barnkonsekvenser

Många brister i dagens situation bedöms ur ett barnperspektiv åtgärdade och lösta i förslaget som helhet. Området har med generösa och variationsrika friytor stor potential för utveckling av rekreation av många olika slag.

Stadshagen är ett område med god nåbarhet till parker, lekparkar, skolor, förskolor och bostäder. Området har få gator och det är relativt glest bebyggt ur ett innerstadsperspektiv. Flera nya gator föreslås i planförslaget. Särskilt i norr skär Franzégatans förlängning av befintliga och nya skolor, förskolor och bostäder från park/naturmark och lekparkar norr därom. Gatan bedöms dock inte utgöra en barriär p.g.a. låg trafikbelastning. I stort sett får alla gator gångbanor på båda sidor om körbanan, vilket underlättar nåbarhet och säkerhet. Befintliga och nya parkstråk/parker binds i förslaget ihop till en sammanhängande struktur, en "grön loop".

S:t Göransgatan och Kellgrensgatan, de två centrala stråken genom stadsdelen kommer att ha trafikflöden på uppemot 10 000 fordon/dygn. På gator med dessa flöden är trafiksignaler önskvärt, eftersom det blir få luckor i trafiken där man säkert kan korsa gatan. Barn i stadsdelen kan därför bli begränsade i sina möjligheter att nå för dem viktiga målpunkter, varav flera ligger norr om S:t Göransgatan.

De branta bergsbranterna mot Hornsbergs Strand och Igel-dammsgatan utgör svårforcerade barriärer. Bitvis förstärks barriäreffekten av den täta och ogenomträngliga vegetationen.

Den föreslagna exploateringen innebär att fler människor är i rörelse i området vilket bidrar till större trygghet. Fler planerade och ordnade offentliga miljöer och fler målpunkter, t.ex. torg och lekplatser, bidrar till större folkliv och därmed ökad trygghet.

I förslaget redovisas ett sammanhängande nätverk av gator och parkstråk med en tydlig gatustruktur och hierarki som stärker orienterbarheten. Fler offentliga platser skapar också fler hållpunkter att lokalisera sig utifrån. S:t Göransgatan, områdets ryggrad, utvecklas i förslaget till ett sammanhållande stadsstråk. Tydliga entréer föreslås in till Stadshagen i väster och öster, liksom entréer till den "gröna loop" inne i området.

Planförslaget innebär att värdetätheten ökar. Inom 200 meter från bostaden bör det finnas tillgång till en grön oas med grönskande

golv och väggar, lekplats, område med god ljudkvalitet, en plats där man kan sitta i solen samt promenadstråk. Samtliga dessa värden, utom rofyllda områden med god ljudkvalitet, stärks. Inom 500 meter från bostaden bör det finnas tillgång till blomprakt, bollspel, parklek, plats för picknick och pulkabacke. Samtliga dessa värden, förutom tillgång till parklek, stärks. De värden som bör finnas inom 1 km är bad, djurhållning eller djur i parklek, odling, möjligheter till löpträning, skogskänsla, utsikt, vattenkontakt, vild natur och skridskoåkning. Samtliga dessa värden, förutom parklek med djurhållning, finns inom 1 km.

Genomförande

Organisatoriska frågor

Ansvarsfördelning

Stadsbyggnadskontoret upprättar detaljplan och svarar för myndighetsutövning vid granskning av bygglov.

Lantmäterimyndigheten ansvarar för erforderliga fastighetsbildningsåtgärder på fastighetsägarens initiativ och bekostnad.

Exploateringskontoret svarar för projektering och utbyggnad av allmän platsmark såsom ombyggnad av S:t Göransgatan mm, utbyggnad av nya gator, parkmark och torg. Exploateringskontoret tecknar nödvändiga avtal med byggherrar och ledningsägare för genomförande av planen.

De ledningsägande bolagen, Stockholm Vatten, Fortum m.fl. genomför omläggning och nyförläggning av ledningar i projektet.

Byggherrarna ansvarar för projektering och utbyggnad på kvartersmarken samt övriga erforderliga anläggningar inom kvartersmark och i anslutning till allmän platsmark.

Huvudmannaskap

Huvudman för allmän platsmark är staden. Huvudman för allmänna va-ledningar, el och fjärrvärme är staden genom Stockholm Vatten AB, AB Fortum distribution och AB Fortum Värme. Huvudman för data- och teleledningar skall vara STOKAB och Telia.

Avtal

Avtal i form av överenskommelse om exploatering ska träffas mellan staden och byggherrarna innan detaljplanen antas. I avta-

len regleras markförsäljningar, upplåtelser av tomträtter och genomförandet av detaljplanen.

Dessutom ska följande avtal upprättas:

- Genomförandeavtal med respektive ledningsdragande bolag.
- Genomförandeavtal med landstinget avseende byggande i anslutning till Stadshagens t-banestation m.m.
- Avtal om flytt av S:t Göransgatan kommer att upprättas mellan staden och landstinget.
- Avtal om inskränkning av tomträtterna i Glaven 7 och Glaven 11.

Verkan på befintliga detaljplaner

Planförslaget innebär att följande befintliga detaljplaner helt upphör att gälla:

1. 0180-4138. St Görans sjukhus. (LK 1954). Allmänt ändamål
2. 0180-6135 Delar av S:t Göransgatan och Kellgrensgatan samt St Görans sjukhus västra delar. (LK 1966). Gata och allmänt ändamål.
3. Dp 9611 Electrolux (LK 1997). Kontorsändamål.
4. P2007-37014 öster om kv Stugan (LK 2008). Park.
5. 0180- 6308 kv Tjället m.m. (LK 1966). Bostäder.

Planförslaget innebär att följande befintliga detaljplaner delvis upphör att gälla inom planområdet

6. 0180-1500. Stadshagens idrottsplats. Delar av stadshagsberget. Delar av St: Göransgatan och parkområdet mellan S:t Göransgatan och Kellgrensgatan m.m. (LK 1939)
7. Pl 6734 (LK 1967) djupbyggnadsbegränsning för tunnelbana
8. Pl 3475A Kvarteret Glaven m.m. (LK 1948). Allmänt ändamål och bostäder.
9. Pl 1494 Stadshagsberget (LK 1934). Bostäder och gata.
10. Pl. 6204. väster om kv Stugan (LK 1964). Park.
11. 0180-3257 Båtupplag vid Mariedal (LK 1946). Park.
12. Dp 1998-01871 Gångaren 12 m.m. (LK 2001). Kontor, handel.
13. Dp 1999-07401 Gångaren 12 (LK 2003). Bostäder, service, kontor.

Fastighetsrättsliga frågor

Fastigheter, marksamfälligheter och ägoförhållanden

Planområdet omfattar hela fastigheterna:

- Gladan 3, ägs av Stockholms kommun, upplåten med tomträtt till Balder St Göran AB
- Glaven 6, ägs av Stockholms läns landsting
- Glaven 8, ägs av Stockholms läns landsting
- Glaven 13, ägs av Stockholms kommun
- Glädjen 9, ägs av Stockholms kommun, upplåten med tomträtt till Akademikerförbundet SSR
- Mariedal 1, ägs av Stadsholmen AB
- Gångaren 13, ägs av AB Electrolux
- Stadshagen 1:5 (idrottsplatsen), ägs av Stockholms kommun
- Tjället 8, ägs av AB Stockholmshem

Samt del av fastigheterna:

- Glaven 7, ägs av Stockholms kommun, upplåten med tomträtt till Anna Johansson-Visborgs Stiftelse
- Glaven 11, ägs av Stockholms kommun, upplåten med tomträtt till Skolfastigheter i Stockholm AB
- Glaven 12, ägs av Stockholms läns landsting
- Gångaren 12, ägs av Stockholms läns landsting
- Kungsholmen 1:3, ägs av Stockholms kommun
- Stadshagen 1:1, ägs av Stockholms kommun
- Stadshagen 1:3 (båtupplägningsplats), ägs av Stockholms kommun

Användning av mark

Planförslaget redovisar avgränsning mellan kvartersmark och allmän platsmark. Planförslaget möjliggör markanvändning för bostäder, centrumändamål, vård, tekniska anläggningar, kontor, konferenslokal, vandrarhem, hotell, parkering under mark/gårdsbjälklag, idrott, skola, förskola, Q-område, entré för tunnelbana respektive småbåtshamn inom kvartersmark. På den allmänna platsmarken medges gata för fordons-, gång- och cykeltrafik, gata (dessförinnan vård fram till 10 år efter att planen vunnit laga kraft); torg samt parkområde. Även öppet vattenområde medges.

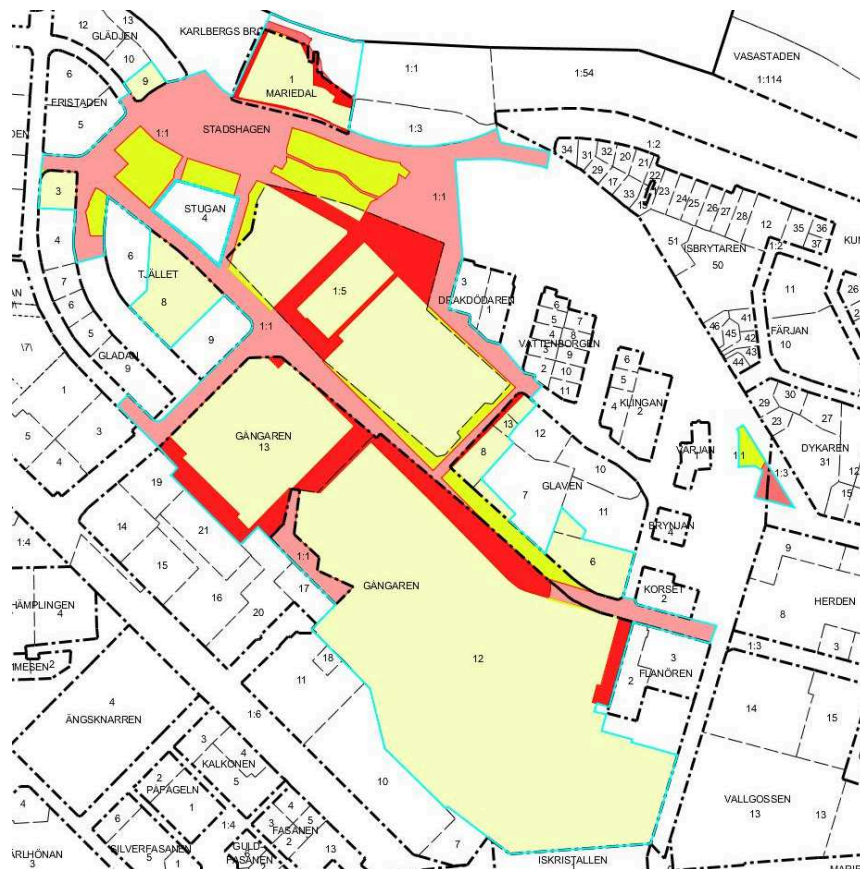

Illustration som visar ändringar av användning mellan kvartersmark och allmän platsmark. (Se beskrivning nedan.)

Röd (mörk) = mark som ändras från kvartersmark till allmän platsmark.

Ljusröd = mark som fortsatt är allmän platsmark.

Gul (mörk) = mark som ändras från allmän platsmark till kvartersmark.

Ljulgul = mark som fortsatt är kvartersmark.

Svarta linjer/text = befintliga fastighetsgränser/fastigheter.

Turkos heldragen linje = planområdet.

Anm 1: Inom vissa områden finns både allmän plats och kvartersmark i olika nivåer. Dessa områden har inte redovisats separat utan ingår i den markanvändning som gäller i marknivå.

Anm 2: Område som ändras från vattenområde till park redovisas som mark som fortsatt är allmän platsmark. Område som ändras från kvartersmark till vattenområde redovisas som mark som ändras från kvartersmark till allmän platsmark. Vattenområde som är vattenområde både i befintlig plan och i planförslaget redovisas endast med vit färg.

Fastighetsbildning

Lantmäterimyndigheten ansvarar för erforderliga fastighetsbildningsåtgärder, på fastighetsägarens initiativ och bekostnad.

För planens genomförande krävs fastighetsbildning. Område utlagt som kvartersmark (bostäder, centrumändamål, vård, teknisk anläggning, kontor, konferenslokal/vandrarhem/hotell, parkering, under mark/gårdsbjälklag, användning anpassad till bebyggelsens kulturvärden, idrott, skola och/eller förskola, entré för tunnelbana respektive småbåtshamn) ska utgöra flera separata fastigheter, som bildas genom avstyckning och/eller fastighetsreglering. Möjlighet till tredimensionell fastighetsbildning finns i vissa delar. Områden utlagda som kvartersmark i planförslaget är till största delen beläget inom område utlagt som kvartersmark med användning allmänt ändamål, kontor, industri respektive idrott i nuvarande plan. Några områden ändras från allmän plats (parkmark respektive gatumark) till kvartersmark (bostäder, centrumändamål, vård, teknisk anläggning, parkering, under mark/gårdsbjälklag, idrott, skola och/eller förskola) och några mindre områden ändras från kvartersmark (kontor, idrott, allmänt ändamål respektive småbåtshamn) till allmän platsmark (parkmark, gatumark, gata (dessförinnan vård fram till 10 år efter att planen vunnit laga kraft) respektive torg.

Område utlagt som allmän platsmark (gata, torg och park) ska ingå i av Stockholm stad ägd fastighet. Fastighetsreglering krävs för att överföra de delar av fastigheterna Glaven 8, Glaven 12, Glaven 13, Gångaren 12, Gångaren 13, Mariedal 1, Stadshagen 1:3 och Stadshagen 1:5 som är utlagda som allmän platsmark, vilka ändras från kvartersmark (allmänt ändamål, kontor, idrott och småbåtshamn) till allmän platsmark (gatumark, torg respektive parkmark).

Den fastighetsrättsliga konsekvensbeskrivningen kommer att bli mer utförlig inför granskningsskedet av detaljplanen.

Inlösenrätt/skyldighet

Mark som enligt detaljplanen ska utgöra allmän plats (se rödmarkerade områden på karta sid 79) kan kommunen lösa in med stöd av 6 kap. 13 § Plan- och bygglagen. Kommunen har också en inlösen skyldighet enligt 14 kap. 14 §. Avsikten är dock att kommunen och fastighetsägare innan detaljplanen antas ska träffa avtal om marköverföringarna. X-område innebär en inlösen skyldighet för kommunen (PBL 14:18)

Rättigheter

Inom planområdet är ett flertal rättigheter lokaliserade (avtalsservitut, ledningsrätter och gemensamhetsanläggningar), bland annat ledningsrätt för vatten och avlopp till Stockholm Vatten AB och för fjärrvärme till Fortum Värme AB och avtalsservitut för Fortum Värme AB för anläggning för fjärrkyla. Rättigheterna fortsätter att gälla oförändrade och påverkas inte av planens genomförande förutom ledningsrätt för vatten/avlopp för Stockholm Vatten i korsningen S:t Göransgatan – Kellgrensgatan (vid Electrolux) och för fjärrvärme för Fortum Värme vid Stadshagens Idrottsväg, som detaljplanen inte säkerställer.

Utredning kommer att ske med respektive ledningsbolag om ev. förändring av rättigheterna.

Gemensamhetsanläggning för Bågljusvägen mm, där fastigheterna Flanören 2 och 3 samt Gångaren 12 ingår, behöver omprövas eftersom del av gemensamhetsanläggningen blir allmänplatsmark, gata.

Gemensamhetsanläggning för infart från Kellgrensgatan till Gångaren 13 och 19 mm behöver omprövas eftersom del av gemensamhetsanläggningen blir allmän platsmark, gata.

Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar har avsatts (u). Rätten kan säkras genom inrättande av servitut eller ledningsrätt. Befintliga ledningsrätter vid Korsningen St Göransgatan- Kellgrensgatan (vid Electrolux) och i Stadshagens Idrottsväg säkras inte i detaljplanen med anledning av att de troligtvis kommer flyttas. Nya lägen för ledningsrätter kommer att studeras vidare efter samråd.

Markreservat för allmänhetens gång- och cykeltrafik har avsatts (x1, x2). Rätten kan säkras genom inrättande av servitut.

Markreservat för järnvägs- och tunnelbanetrafik med tillhörande stationsytor, kommunikationsanordningar och service har avsatts (t). Rätten kan säkras genom inrättande av servitut.

Markreservat för gemensam in- och utfart har avsatts (g1) för Glaven 7:s rätt till utfart över kvartersmark fram till allmän gata. Rätten kan säkras genom inrättande av servitut eller gemensamhetsanläggning. Gemensamhetsanläggning för bostadsgård avses bildas i vissa kvarter.

Flertal byggherrar kommer anlägga en mobil sopsug inom sin fastighet. Soptransportrör samt dockningsstation kommer i vissa fall att förläggas i allmän platsmark, avtalsservitut avses upprättas avseende rättigheter för anläggningen inom den allmänna platsmarken.

Behov av rättigheter provas i samband med fastighetsbildningen i lantmåteriförrättning. Några rättigheter bedöms inte behöva inrättas för planens genomförande.

Vid bildande av tredimensionellt avgränsad fastighet krävs att ett flertal rättigheter inrättas.

Ekonomiska frågor

Byggherrarna bekostar planarbetet, vilket regleras genom planavtal mellan Stadsbyggnadskontoret och respektive byggherre.

Byggherrarna står för kostnaderna för genomförandet av exploateringen inom kvartersmark samt för återställande- och anslutningsarbeten som måste göras i allmänplats mark och som är en följd av byggherrarnas bygg- och anläggningsarbeten inom kvartersmarken.

Staden genom exploateringskontoret bekostar byggandet av allmän platsmark.

Byggherrarna svarar för anslutningsavgifter till tekniska ledningsnät för de blivande fastigheterna.

Ledningar

Stockholm Vatten AB ansvarar för utbyggnaden av VA- systemet efter överenskommelse med staden och byggherrarna

El och tele – respektive ledningsägare svarar för utbyggnaden.

När S:t Göransgatan byggs om och flyttas medför det stora ledningsomläggningar.

Gatukostnader

Staden kommer att avtala om gatukostnader när exploateringsavtal upprättas med respektive fastighetsägare för flytten av S:t Göransgatan m.m.

Fastighetsbildning

Staden ansöker om fastighetsbildning för de delar staden äger. Övriga privata fastighetsägare ansöker för sin respektive fastighet.

Kostnader för miljöskyddsåtgärder

Miljöskyddsåtgärder bekostas av respektive fastighetsägare.

Markföreningar

Markföreningar kommer att hanteras på sedvanligt sätt vid schaktning för husgrunder och vid anläggandet av allmän platsmark.

Grönkompensation

Grönkompensation sker genom nyanläggning och kvalitetshöjning av parker i Stadshagen.

Tekniska frågor

Ledningar för vatten, avlopp, el, fjärrvärme och gas finns framdraget i området. Ledningssamordning pågår i samråd mellan staden och ledningsägarna.

Vatten och avlopp

Inom området behövs nya ledningar för att försörja den nya bebyggelsen. Stockholm Vatten har en tryckstegringsstation vid S:t Göransgatan som behöver flyttas. Stockholm Vatten kommer utreda ny placering i samråd med staden.

Dagvatten

Dagvatten ska så långt som möjligt omhändertas lokalt för att skapa fördröjning och naturlig rening (LOD). Kvalité och flöden får inte försämrats genom planens genomförande. Särskild dagvattenutredning har tagits fram.

El/Tele

Inom området behövs nya ledningar för att försörja den nya bebyggelsen. I förlängningen av Kellgrensgatan behövs en ny elnätstation. Staden kommer utreda ny placering under mark i samråd med Fortum.

Fjärrvärme

Området avses försörjas med fjärrvärme. Flytten av S:t Göransgatan påverkar Fortum Värme anläggning, nödvändiga åtgärder utreds i samråd mellan staden och bolaget.

Övrigt

Grundläggningsarbeten och andra anläggningsarbeten ska utföras enligt Stockholm läns landstings föreskrifter om arbeten nära

SL:s spåranläggningar. Beroende på det ovan ska ett genomförandeavtal tecknas och i sådana fall före detaljplanens antagande.

Avfallshantering

Vid tömning av mobil sopsug ska inte avfallsbilen hindra annan trafik. Dockningspunkt ska placeras så att bullerstörning vid tömning minimeras. Dockningsstation för sopsug ska placeras i samråd med Trafikkontoret.

Genomförandetid

Genomförandetiden slutar 10 år efter det att detaljplanen vunnit laga kraft.

Genomförandeprocess

Genomförandet av detaljplanen kommer pågå i ca 10 år.

Staden kommer under åren 2018-22 arbeta med ombyggnad och flytt av S:t Göransgatan och anläggande av nya gator inklusive ledningsflyttar. Parallellt kommer vissa bostadsprojekt kunna startas, andra bostadsprojekt är beroende av att ny gata finns framdragen.

Flytt av S:t Göransgatan och nya byggnader i centrala kvarteret och Gångaren 13 kommer påverka Stadshagens tunnelbaneentré, östra nedgången. Funktionen och tillgängligheten ska vara oförändrad under hela utbyggnadstiden. Nuvarande ramp mot S:t Göransgatan kommer rivas och ersättas med fler hissar.

Ombyggnad och nyanläggning av parker kommer ske succesivt i området. Avsikten är att utemiljön ska vara klar när inflyttning sker i de olika bostäderna.

Första inflyttning i bostäder kan ske 2020 och sedan sker en etappvis inflyttning fram till 2026.

S:t Göransgatan kommer vara öppen för trafik under hela utbyggnadstiden.

Inom området kommer det ske omfattande rivning. Byggnader ska rivas och det kommer schaktas för nya byggnader. Dessa massor kan inte återanvändas utan kommer transporteras bort på bästa möjliga sätt med hänsyn till miljö och ekonomi. Nya massor behövs till området för uppbyggnad av gator och allmän platsmark. Dessa kommer att transporteras till området på bästa möjliga sätt med hänsyn till miljö och ekonomi.